

Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

Anna Ptáčková

studijní obor: dějepis - základy společenských věd

**Kostely z Podkarpatské Rusi na území České
republiky**

Churches from Subcarpathian Rus in the territory of the Czech
Republic

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Hana Havlůjová

Praha
2011

*Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci
vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.*

.....

Podpis autora práce

Za obětavé a trpělivé vedení bakalářské práce děkuji paní PhDr. Haně Havlůjové. Děkuji i všem, se kterými jsem mohla práci konzultovat, zejména panu Mgr. Martinu Štěpánovi z Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě, který mi zprostředkoval mnoho archivních materiálů, panu PhDr. Bohdanu Zilynskému za počáteční vedení práce a cenné rady a panu Filipovi Kochannyj-Goralčukovi, který mi umožnil nahlédnout do rodinného archivu. Poděkování patří i manželovi, synkovi a hlídajícím babičkám a dědečkům za vytvoření nadstandardních podmínek pro psaní.

Abstrakt

Tato práce popisuje okolnosti transferu kostelů z Podkarpatské Rusi na území dnešní České republiky. Nejprve je popsáno teoretické pozadí transportu. Samotný popis projektů převezení kostelů je propojen s medailony osobností, které přímo či nepřímo ovlivnily tyto převozy.

Postupně je tak představen kostel sv. Michala v Praze a vedoucí národopisného oddělení Národního muzea Drahomíra Stránská, kostel sv. Prokopa a Barbory v Kunčicích pod Ondřejníkem a kněz Vladimír Poláček, kostel sv. Paraskevy v Blansku a poslankyně Národního shromáždění ČSR Jaromíra Batková-Žáčková, kostel sv. Mikuláše v Nové Pace a kulturní referent zemské správy v Užhorodě Kyrill Kochannyj-Goralčuk, kostel sv. Mikuláše v Hradci Králové a primátor města Hradec Králové Josef Pilnáček a kostel v Dobříkově a senátor Václav Klofáč.

Klíčová slova

dřevěné kostely, kulturní kontakty, Podkarpatská Rus, Československo

Abstract

The main aim of the thesis is to analyze transfers of several churches from Sub Carpathian Rus (Carpathian Ruthenian) to the territory of nowadays the Czech Republic. First part is focused on the theoretical approaches to the analysis of the transfers. Description of the transportation of the churches is linked with short biographies of distinguished personalities who directly or indirectly influenced these transfers.

These churches and personalities connected to them will be described in the thesis: St. Michael's church (Praha/Prague) and Drahomíra Stránská, a head of the Folklor department at the National Museum; St. Procopius and St. Barbara's church (Kunčice pod Ondřejníkem) and Rev. Vladimír Poláček, priest; St. Paraskeva church (Blansko) and Jaromíra Batková-Žáčková, a deputy to the National Assembly of Czechoslovakia; St. Nicolas' church (Nová Paka) and Kyrill Kochannyj-Goralčuk, responsible for cultural administration in the local government in Užhorod; St. Nicolas' church (Hradec Králové) and Josef Pilnáček, Mayor of the city; church in Dobříkov and senator Václav Klofáč.

Key words

wooden churches, cultural contacts, Sub Carpathian Rus, Czechoslovakia

Obsah

1. Úvod	6
1. 1. Metodologie	6
2. Teoretická část.....	7
2. 1 Řeckokatolická církev	7
2. 2 Podkarpatská Rus	8
2. 3 Architektura kostelů	9
2. 4 Typizace podle Vladimira Sičynského.....	11
2. 5 Typizace podle Floriana Zapletala	12
2. 6 Převoz kostelů	13
3. Dřevěné kostely z Podkarpatské Rusi převezené na území ČR	15
3. 1 Kostel sv. Michala, Praha.....	15
3. 1. 1 Drahomíra Stránská.....	18
3. 2 Kostel sv. Prokopa a sv. Barbory, Kunčice pod Ondřejníkem.....	20
3. 2. 1 Vladimír Poláček.....	24
3. 3 Kostel sv. Paraskevvy, Blansko	27
3. 3. 1. Jaromíra Batková-Žáčková	31
3. 4 Kostel sv. Mikuláše, Nová Paka.....	33
3. 4. 1. Kyrill Kochannyj-Goralčuk.....	35
3. 5 Kostel sv. Mikuláše, Hradec Králové.....	38
3. 5. 1. Josef Pilnáček	42
3.6 Kostel v Dobříkově	44
3. 6. 1 Václav Klofáč.....	47
4. Závěr.....	51
5. Prameny.....	54
6. Přílohy	59

1. Úvod

Tato práce si klade za cíl představit problematiku transferu dřevěných kostelů z Podkarpatské Rusi na území dnešní České republiky ve dvacátých a třicátých letech 20. století z pohledu umělecko-historického i z pohledu regionální historie.

Nejprve je zařazena teoretická část, která transfer kostelů zasadí do geografického i církevního kontextu, představí možné typizace kostelů a důvody jejich přesunu.

Část, která popisuje jednotlivé kostely, je pro zdůraznění regionálně-historického rozměru transferu kostelů koncipována tak, že kapitolu o popisu kostela a aktu převezení bude následovat kapitola popisující jednu vybranou osobnost, která k transferu kostela přispěla, nebo se později zapsala do historie kostela v jeho nové lokaci. Postupně tak budou popsány kostely v Praze, Kunčicích pod Ondřejníkem, Blansku, Nové Pace, Hradci Králové a v Dobříkově.¹

Kostely, převezené na území České republiky byly představeny na výstavě *Roubené skvosty z Podkarpatské Rusi, šestice kostelů transferovaných do Čech a na Moravu ve 30. letech 20. století*. Výstavu pořádalo Regionálního muzeum ve Vysokém Mýtě v roce 2005. Tato výstava však pojednávala pouze o transferu jednotlivých kostelů, jejich další historie a propojení s regionálně-historickým kontextem nebylo dosud zpracováno.

1. 1. Metodologie

Jako prameny pro tuto práci posloužily archivní materiály soukromé, církevní i ze státních okresních archivů a dalších institucí, dobový tisk a již vydané publikace.

Pro teoretickou část byly použity převážně dobové publikace, které vycházely z badatelských cest jejich autorů na Podkarpatskou Rus. Tyto dobové publikace byly doplněny zdroji z dobových časopisů, jako například časopis *Český lid* nebo *Stavitelské listy*. Novodobé publikace mapující vývoj ve zkoumání dřevěných kostelů na Podkarpatské Rusi nebyly vydány, jedinou výjimkou je publikace Jiřího Havla.²

V případě kostela sv. Michala v Praze na Petříně se zjistilo, že archiválie jsou z větší části zničené nebo ztracené,³ a tak bylo nutné vycházet převážně z publikovaných informací.

Pro kapitolu o kostele v Kunčicích pod Ondřejníkem byly nejcennější zdrojem archivní materiály uložené v Státním okresním archivu ve Frýdku-Místku.

---

¹ Obr. 1

² HAVEL, J. *Dřevěné kostelíky na Podkarpatské Rusi*. Praha : Společnost přátel Podkarpatské Rusi v nakl. Česká expedice, 2004

³ Archiv Národopisného oddělení Národního muzea v Praze není utříděný a tedy ani přístupný veřejnosti. Protože zde uložené materiály jsou zatím nedostupné, nemohly sloužit ani jako podklad pro tuto práci.

Kostel sv. Paraskevy v Blansku je v držení Církve československé husitské, bylo proto nejvíce čerpáno z materiálů, které jsou uloženy v archivu této církve, včetně Pamětní knihy církve československé v Blansku.

Kostel v Nové Pace je majetkem rodiny Kretschmerů, archivní materiály se nacházejí v držení pana Adama Kretschmera.

Kostel v Hradci Králové je majetkem města, archivní materiály jsou uloženy v Státním okresním archivu v Hradci Králové.

Pro kapitolu o kostele v Dobříkově byly použity archivní materiály ze Státního okresního archivu v Ústí nad Orlicí. Důležitým zdrojem byl také dobový regionální tisk.

Pro medailony jednotlivých osobností bylo použito již vydaných publikací, neboť hlavním záměrem těchto kapitol bylo ilustrovat jejich vztah ke kostelu, případně k lokalitě, kde se kostel nachází. Publikace byly použity jak dobové, tak i současné. Výjimku tvoří kapitola o Kyrillu Kochannyj-Goralčukovi. O této osobnosti nevyšla ještě žádná publikace, proto jsem vycházela z archivu rodiny Kochannyj-Goralčuk.

2. Teoretická část

Tato teoretická část zasadí původ kostelů do církevního i geografického kontextu, představí možné typizace kostelů a důvody jejich transferů.

2. 1 Řeckokatolická církev

Všechny dřevěné kostely, které byly převezeny z Podkarpatské Rusi na území dnešní České republiky, patřily původně řeckokatolické církvi.

Řeckokatolická církev neboli uniatství vznikla z pravoslavné rusínské církve na západní Ukrajině, která na základě Florentské unie z roku 1439 obnovila Brestskou unií z roku 1596 jednotu s římskou církví. Jednání o unii za pravoslavnou církev inicioval arcibiskup metropolita kyjevský Michal Rahoz a s ním biskupové Hipacy Pocij, exarcha Cyryl Terlecký, Jonáš Hohola, Řehor, Leoncjusz a Dionizy dekretem ze dne 2. prosince 1594. Do Říma přijeli dva biskupové: Hypaci, biskup vladimirský a ostrožský, a Cyryl, biskup ostrožský a lucský. Požádali o přijetí do římské církve, vyžádali si však právo zachovat vlastní liturgii a ostatní zvyklosti, s odvoláním na Florentskou unií. Poté byli všichni představení a členové sjednocené církve zbaveni klatby, která na ně byla uvalena po schizmatu roku 1054. Apoštolskou konstituci o unii rusínského národa s římskou církví podepsal papež Klement VIII. dne 23. prosince 1595. Řeckokatolická církev na Ukrajině a v Podkarpatské Rusi byla nepřízni vystavena ze strany carského Ruska, zejména po třetím

dělení Polska v roce 1795, kdy západní Ukrajina připadla Rusku. Mučedníkem a světcem je polocký biskup Josafat Kuncevič,⁴ který byl zavražděn na vizitační cestě do Vitebska. V té době se řeckokatolická církev těšila relativnímu klidu na Haliči, jež patřila Rakousku (sjednocena s Římem Užhorodskou unií z roku 1649).⁵

Ačkoli tedy nejdříve působila řeckokatolická církev pouze na území polskolitevského státu, brzy se rozšířila i do Itálie a do Řecka. Po již zmíněném uzavření Užhorodské unie se řeckokatolictví rozšířilo i na Podkarpatskou Rus a východní Slovensko. V roce 1818 byla ustanovena papežem Piem VII. eparchie v Prešově. Pod její působnost spadalo po svém vzniku celé území Československa.⁶

Pro potřeby této práce považuji za důležité zdůraznit, že tedy došlo k právnímu sjednocení části pravoslavné církve s římskokatolickou církví, ale bohoslužebný ritus zůstal v byzantském duchu, kterému jsou přizpůsobeny i bohoslužebné prostory. Stejně jako v pravoslaví je v řeckokatolické církvi také povoleno svěcení ženatých mužů na kněze.⁷

2. 2 Podkarpatská Rus

Území Podkarpatské Rusi zabírá přibližně 13 000 km². Nachází se na západě dnešní Ukrajinské republiky.

V 19. století patřilo území Podkarpatské Rusi Uhersku. I přes snahu uherských úřadů o provedení nutných hospodářských reforem nebyla Podkarpatská Rus příliš hospodářsky vyspělá. To zapříčinilo vlnu emigrace Rusínů do Spojených států amerických. Na konci 19. století tak bylo v zámoří na 400 000 emigrantů, tedy skoro polovina všech Rusínů. Tito emigranti se zasloužili po skončení první světové války o připojení Podkarpatské Rusi k Československu. Stejně rozhodnutí přijala dne 8. května 1919 i Rusínská rada v Užhorodě. Připojení bylo realizováno saint-germainskou smlouvou ze dne 10. září 1919. Ačkoli Podkarpatská Rus měl být na základě této smlouvy autonomním územím, v letech 1919-1920 byla pod přímou správou československého státu. Poté byla v Ústavě zakotvena její autonomie pod vedením guvernéra a zemského prezidenta. Tato autonomie však byla ustanovena jen formálně, ne fakticky.⁸

---

⁴ *1580 --1623

⁵ *Řeckokatolická církev* [online]. Praha : Karmelitánské nakladatelství s. r. o. [cit. 2011-03-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.iencyklopedie.cz/reckokatolicka-cirkev/>>.

⁶ <http://www.exarchat.cz/> [online]. Praha : Apoštolský exarchát Řeckokatolické církve v České republice. [cit. 2010-10-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.exarchat.cz/>>

⁷ VAŠKO, V. *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II*. Praha : Zvon, 1990., str. 169.

⁸ MAGOSCI, P. R. *Rusíni a jejich vlast*. Praha : Česká expedice, 1996.

Fakticky byla autonomie zavedena až po Mnichovské dohodě. Dne 22. listopadu 1938 však byla Karpatská Ukrajina⁹ nucena odstoupit jižní část svého území včetně měst Užhorodu, Mukačeva a Berehova Maďarsku.

Období mezi lety 1918-1939 je charakterizováno jako období největšího rozkvětu Podkarpatské Rusi. I přesto byla tato oblast hodnocena jako nejchudší ze všech čtyř samosprávných zemí Československa.¹⁰

Dne 15. března 1939 byla vyhlášena samostatná republika Karpatská Ukrajina. Téhož dne však bylo její území okupováno horthyovským Maďarskem.

V období od podzimu roku 1944 do 29. června 1945, respektive do 6. ledna 1946 patřilo de iure Československu, ale de facto Sovětskému svazu. Dne 6. ledna 1946 se Podkarpatská Rus stala součástí Ukrajinské sovětské socialistické republiky (USSR), a tím zároveň i součástí SSSR.

Dnes toto území patří k Ukrajinské republice.¹¹

2. 3 Architektura kostelů

Ve dvacátých a třicátých letech 20. století, která jsou z hlediska zájmu o dřevěné kostely pro tuto práci stěžejní, patřila většina dřevěných kostelů na Podkarpatské Rusi řeckokatolické církvi. Naproti tomu většina zděných kostelů byla římskokatolických. Evangelické kostely byly také zděné. Pravoslavná církev stavěla nové kostely, také dřevěné stejně jako řeckokatolické, ovšem vzhledem ke spěchu, ve kterém byly stavěny, se příliš nehledělo na umělecký styl.¹² Židovské modlitebny byly převážně zděné, dřevěné se zde nacházely pouze občas a vypadaly velmi podobně jako křesťanské kostely.

Dřevěné kostely na Podkarpatské Rusi pocházejí ze 17. - 19. století. Nacházejí se v hornaté oblasti Vrchoviny a v západních rovinách pod ní. Dodnes se na území bývalé Podkarpatské Rusi dochovalo přibližně 130 dřevěných kostelů.¹³ Před druhou světovou válkou byl počet

---

⁹ K přejmenování oblasti došlo zároveň s faktickým ustanovením autonomie.

¹⁰ KOCHANNYJ, C. *O Podkarpatské Rusi*. Praha : Ministerstvo školství a národní osvěty, 1929.

¹¹ ŠVORC, P. *Zakletá zem : Podkarpatská Rus 1918-1946*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2007.

¹² VAVROUŠEK, B. *Církevní památky na Podkarpatské Rusi*. Užhorod : Užhorodská společnost české kultury J. A. Komenského : Klub T. G. Masaryka : Užhorodský spolek Slováků : Zakarpatský spolek pro ochranu památek, 2009, str. 22

¹³ KOČÍK, R. *Kostely pod Karpaty hoří*. in *Podkarpatská Rus. Časopis společnosti přátel Podkarpatské Rusi*. Praha : Společnost přátel podkarpatské Rusi, 2003, roč. 13, č. 2-3, str. 3.

kostelů odhadován na přibližně 200¹⁴, avšak pokud jde o přesná čísla, prameny se rozcházejí (například. Bohumil Vavroušek uvádí přibližně pouze 150 kostelů¹⁵).

Architektura dřevěných kostelů na Podkarpatské Rusi vychází z řeckokatolického bohoslužebného ritu. Proto i obecný popis kostela bude shodný s možným popisem ostatních kostelů této církve. Základním rysem kostela je trojsrubovost a potažmo tedy i trojvěžatost. Osa kostela je orientována ve směru východ - západ, přičemž oltářníště se nachází na východní, vstup do kostela na západní straně stavby. Střední srub bývá největší, během bohoslužby se v něm schází muži (zpěváci). Ve východním srubu se nachází kněžiště, oddělené od středního srubu ikonostasem¹⁶. Konečně ve srubu na západní straně je hlavní vchod kostela a babinec, místo, kde se během bohoslužby modlí ženy. V interiéru se nalevo nachází kazatelna, pod ní řada lavic. Uprostřed před ikonostasem je umístěn malý stolek, na kterém leží evangelium, ruský dvouramenný kříž a menší ikona.¹⁷ Dle vnitřního vybavení (například malby na stěnách kostela) se pozná bohatost obce, která kostel zřizuje. Všechno vnitřní vybavení tvoří propracované řezbářské práce místních umělců.¹⁸

Dřevěné kostely ve své architektuře spojují prolínání západních (latinských) a východních (byzantských) vlivů. Vedle toho lze nalézt i vlivy barokní a gotizující (přinesené německými kolonisty). Kostely se tak odlišují v detailech v řezbě, formě věže, formě a výšce střech, kupolovitých motivech a ochozu a konečně v konstrukci a technice stavby. Právě míšení jednotlivých vlivů na architekturu znesnadňuje typizaci kostelů. Rozčlenění kostelů do několika skupin se věnovalo několik odborníků od dvacátých let 20. století. Základním problémem je nalezení kritéria pro toto rozčlenění. Jedním z těchto kritérií může být geografické rozčlenění, jak jej navrhl Bohumil Vavroušek¹⁹. Dalším kritériem pak může být tvar půdorysu kostela, jak jej navrhuje například Florian Zapletal²⁰ nebo Karel Matoušek²¹. Ostatní badatelé obvykle opírají svoji typizaci o kombinaci dvou výše uvedených kritérií. Lze

---

¹⁴ WIRTH, Z. *Dřevěné kostelíky z východního Slovenska a Podkarpatské Rusi, zachráněné přenesením*. in *Umění : sborník pro českou výtvarnou práci svazek V*. Praha : Jan Štenc, 1934.

¹⁵ VAVROUŠEK, B. c. d., str. 16

¹⁶ Ikonostas je vlastně stěna pokrytá mnoha ikonami. V ikonostasu jsou tři vchody, s nejdůležitějším, tzv. carskými vraty, uprostřed.

¹⁷ KOŽMÍNOVÁ, A. *Podkarpatská Rus : Práce a život lidu po stránce kulturní, hospodářská a národopisné*. Praha : Amalie Kožmínová, 1922, str. 82

¹⁸ ZAPLETAL, F. *Dřevěné chrámy jihokarpatských Rusínů*. in CHMELÁŘ, J., KLÍMA, S. *Podkarpatská Rus : Obraz poměrů přírodních, hospodářských, politických, církevních, jazykových, a osvětových*. Praha : Orbis, 1923, str. 120

¹⁹ VAVROUŠEK, B. c. d.

²⁰ ZAPLETAL, F. c. d.

²¹ VAVROUŠEK, B. c. d.

tak připomenout například Vladimira Zalozieckého²² (kostely dělí do dvou hlavních skupin a osmi podskupin) nebo Jiřího Havla²³ (kostely dělí na tři skupiny - bojkovský, huculský a lemkovský).

2. 4 Typizace podle Vladimira Sičynského

Pravděpodobně nejpropracovanější typizaci, která je však zároveň dostatečně obecná, uvádí Vladimír Sičynskij²⁴. Kostely dělí na bojkovský, lemkovský, huculský, podolský a pseudo-gotický typ.²⁵ Jako kritérium pro rozčlenění kostelů volí Vladimír Sičynskij územně-etnografické umístění kostela. Pouze pseudo-gotický typ vyčleňuje jako typ, který byl inspirován německými přistěhovalci na Podkarpatskou Rus.

Bojkovský typ²⁶ kostela se nachází v Karpatech, na horním toku řek Velké Riky, Ljatovice, Oporu, Štyje, Sanu a Uže. Půdorys kostela tvoří tři obdélníky za sebou. Střecha je odstupňovaně jehlancovitá (stanová) ve dvou a více patrech, přičemž střecha nad středním srubem je vyšší, nad postraním sruby je nižší. Nad srubem na západní straně je vyšší než nad východním. Kostel je stavěn do srubu, jako materiál je používáno smrkové dřevo. Střechy a stěny kostela jsou, kromě částí pod ochozem, pokryty šindelem.

Lemkovský typ²⁷ kostela se nachází taktéž v Karpatech, od horního toku řeky Sanu a Laborce (východní Slovensko) až na západ k hornímu toku řeky Topli (na západ od města Bardějov) a řeky Poradu. Ačkoli tedy geograficky toto území přesahuje území Podkarpatské Rusi, etnograficky spadá do stejné skupiny kostelů. Tento typ kostela vychází z bojkovského typu, ale nachází se v něm i prvky římskokatolického stavitelství. Kostel má věž nad babincem²⁸, která není spojena se zbytkem kostela. Tato věž převyšuje střední srub a je zpravidla sloupcovitě - křížové konstrukce. Nad středním a východním srubem jsou místo věží přistavěny nevelké makovice nebo celé bane. Západní srub zvaný babinec může být stejně velký jako střední srub. Kostely lemkovského typu jsou stavěny z jedle, sosny, buku, modřínu, dubu, osiky. Převládají tedy tvrdší materiály než při stavbě kostelů bojkovského typu.

---

²² VAVROUŠEK, B. c. d.

²³ HAVEL, J. c. d.

²⁴ SIČYNŠKYJ, V. *Dřevěné stavby v Karpatské oblasti*. Praha : Slovanský ústav v Praze, 1940.

²⁵ Obr. 2

²⁶ Obr. 3 a 4

²⁷ Obr. 5 a 6

²⁸ Tato věž je dokladem pozdějšího západního vlivu, který formoval lemkovské kostely.

Huculský typ²⁹ kostela se nachází na horním toku řeky Prutu a horním toku Tisu. Půdorys je ve tvaru pěti srubů složených do tvaru řeckého kříže s modifikacemi v jejich velikostech. Huculský typ kostela obsahuje prvky, které byly přijaty z oblasti bývalé Byzance. Jako materiál je zpravidla zvolen smrk nebo jedle.

Podolský typ³⁰ kostela se nachází na Haličské rovině a Bukovině, tedy v okolí Karpat. Kostel je tří srubový, bání jsou buď nad postraním srubem nebo nad každým srubem zvlášť. Podolské a huculské typy kostela mají zvonici oddělenou zvlášť, která svojí výškou zpravidla převyšuje kostel.

Poslední **pseudo-gotický typ**³¹ kostela se nachází od Chustu k Rachovu. Pochází z 19. století ze Sedmihradska. Kostel tvoří tři sruby, babinec má stejnou šířku jako prostřední srub. Oltární část je prodloužená. Kostel má okolo podloubí. Věž je vysoká, úzká a goticky špičatá.

Toto dělení reprezentuje hlavní dělení dřevěných kostelů na Podkarpatské Rusi. Možných dělení je však tolik, že „tímto způsobem lze vymyslet tolik typů, kolik je kostelů v Karpatech vůbec, neboť v každé vesnici můžeme nalézt nějaké zvláštnosti stavby.“³²

2. 5 Typizace podle Floriana Zapletala

Poněkud jednodušší dělení nabízí Florian Zapletal, který kostely dělí na gotické (huculské), barokní (bojkovské) a východní (lemkovské). Podle tohoto dělení se také nejčastěji popisují kostely převezené na území Čech a Moravy ve 20. a 30. letech 20. století, a proto, vzhledem k tématu práce, považuji za důležité toto dělení zde představit.

Typizace Floriana Zapletala v sobě kombinuje územně-etnografické dělení Vladimíra Sičynského s typizací podle půdorysu kostela a převládajících architektonických prvků.

K **huculskému typu** patří kostely převezené z okolí Chustu (kostel z Nižného Seliště - nyní v Blansku a kostel z Velké Kopaně - nyní v Dobříkově u Chocně). Tento huculský typ kostela je rozšířený na horním toku řeky Tisy. Kostel je tvořen čtyřmi sruby seskupenými kolem centrálního (zpravidla největšího) srubu.³³ Základní srub je patrný i na vnějšku stavby, kdy přechází v oktogen a výše ve střechu pyramidální formy s miniaturní hlavičkou³⁴. Stavebním materiálem je nejčastěji dub, popřípadě jedle. Na rozdíl od bojkovského typu kostela je dřevo

---

²⁹ Obr. 7 a 8

³⁰ Obr. 9

³¹ Obr. 10

³² SIČYNŠKYJ, V. c.d., str. 99.

³³ Na styku bojkovského a huculského typu kostela se lze setkat s půdorysem, který sruby okolo hlavní lodi zčásti nebo zcela redukuje. (HAVEL, J. c. d., str. 19)

³⁴ ZAPLETAL, F. c. d., str. 118

podélně štípané a následně je opracováno do širokých a na úzko tesaných fošnových trámů, které jsou osazené na výšku.

Barokní (bojkovský) typ³⁵ kostela reprezentují kostely v Nové Pace (původně Obava), Praze (původně Medvedovce) a v Kunčicích pod Ondřejníkem (původně v Hlyňanci). Tento typ je původním, nejjednodušším typem kostela na Podkarpatské Rusi. Půdorys stavby představují tři sruby poskládané v ose východ - západ. V čisté formě se bojkovské kostely takřka nezachovaly, vlivem transferů v 18. století byly často obohaceny o další, nepůvodní barokní prvky. Typ kostela odpovídá bojkovskému typu u Sičynského a tak jej netřeba znovu popisovat.

Lemkovský typ kostela reprezentuje kostel z Malé Polany na východním Slovensku, převezený do Hradce Králové. Lemkovský typ kostela se na Podkarpatské Rusi nevyskytuje,³⁶ svou architekturou a vývojem (vychází z bojkovského typu) jej však právem lze počítat do skupiny dřevěných kostelů. Tento typ kostela lze nalézt na východním Slovensku, popřípadě v Polsku. Od bojkovského typu kostela se odlišuje především vysokou, zužující se věží nad babincem, která je na rozdíl od bojkovských věží osazena zvonem (což umožňuje pevnější konstrukce). Půdorys je typicky trojsrubový.

2. 6 Převoz kostelů

Obecně lze nalézt tři hlavní důvody transportu kostelů z Podkarpatské Rusi na území Čech a Moravy. Jako první se uvádí záchrana památky před zničením. Tento důvod je společný všem transportům kostelů na území dnešní České republiky, i když není vždy hlavním důvodem převozu. Další důvod představuje nízká pořizovací cena kostelů, která umožňuje vznik nového náboženského centra v místě, kam je kostel přenesen. A konečně posledním důvodem může být touha po získání muzejního exponátu, ať už se jedná o soukromé nebo veřejné sbírky.

Samotné přenesení kostelů není na Podkarpatské Rusi nic výjimečného. Kostely se stěhovaly jak z Podkarpatské Rusi, tak na Podkarpatskou Rus již od 15. století.³⁷ V místě, odkud se kostely přenášely, bylo nejčastěji potřeba uvolnit místo pro novou, větší a zpravidla zděnou stavbu. Další příčinou stěhování může být dohoda obcí nebo církví o regulaci náboženské organizace (zrušení „prázdné“ farnosti). K transportům přispíval i velký počet kostelů

---

³⁵ Obr. 11

³⁶ HAVEL, J. c. d., str. 19

³⁷ WIRTH, Z. c. d.

stavěných na Podkarpatské Rusi, potažmo tedy odbornost a um místních řemeslníků. Zde zpracovaný materiál tak putoval po souši i po vodě do míst, odkud byl objednáán. Až po první světové válce však přichází snaha o transporty kostelů v neporušeném stavu, tedy bez jakýchkoli úprav, pouze s opravami poškozených částí kostelů. Jedná se o výše zmiňované transporty motivované také snahou o záchranu kostela jako kulturní památky.

V meziválečném období se rozhořel spor odborné obce, zda je správné památky vůbec transportovat.³⁸ Námitky proti transportům byly zdůvodňovány vytržením památky z kontextu jejího okolí. Naproti tomu stojí názor Zdeňka Wirtha i Drahomíry Stránské, že lepší je památky vytrhnout z kontextu než je ztratit úplně. Mimo to jsou kostely převezeny do takového prostředí, které je pro ně důstojné. Drahomíra Stránská pak připomíná³⁹ i to, že z hlediska turismu návštěvníci raději přijedou do lépe přístupných míst než do zapadlých vesnic.⁴⁰ Tato problematika je hlouběji nastíněna v kapitole o Drahomiře Stránské.

Po první světové válce se značně proměnil vkus obyvatel Podkarpatské Rusi, především s příchodem exulantů ze Spojených států amerických. S nimi přišla i vlna zájmu o nové kostely, které byly představovány kamennými stavbami, popřípadě byly pokryté plechem nebo eternitem. Navrátilci ze Spojených států také přinášejí prostředky pro financování těchto staveb. Staré dřevěné kostely tak často utrpěly újmu, ať už z důvodu ponechání vlivům přírody nebo přímé destrukce po vystavění nového kostela. Nové kostely byly stavěny i jako pouhé obestavění starého kostela.⁴¹

Společně s touhou po novém kostele přichází i vlna nezájmu o původní, dřevěné kostely. O této vlně nezájmu se zmiňuje například Florian Zapletal: „... nynější Rusíni si jich většinou buď neváží, nebo váží málo, nahrazující je, pokud je to jen trochu možno, novými, kamennými stavbami banálních tvarů.“⁴² Stejně tak Bohumil Vavroušek: „Za války a v době poválečné se neopravovalo, protože nebylo peněz ani času, a smutné jest, že se i teď málo podniká na záchranu těchto svérázných staveb. Nynější generace, neznajíc starobylé a umělecké ceny svých cerkví, nestará se o jejich opravu, ale spoléhá jen na pomoc úřadů ...“⁴³ Možnost transportu byla odmítána v případě náboženské nesnášenlivosti mezi řeckokatolickou a pravoslavnou církví,⁴⁴ naopak v případě transportu z důvodu záchrany jako

---

³⁸ Zmiňují se o tom Zdeněk Wirth (WIRTH, Z. c. d.) i Drahomíra Stránská (STRÁNSKÁ, D. *Národopisné museum v přírodě*. Praha : Národopisné oddělení Národního musea v Praze, 1938).

³⁹ STRÁNSKÁ, D. c. d., str. 13

⁴⁰ Více v kapitole o Drahomiře Stránské

⁴¹ Zdeněk Wirth zmiňuje příklad kostela v Homloci. (Wirth, Z. c. d. str. 81)

⁴² ZAPLETAL, F. c. d., str. 117

⁴³ VAVROUŠEK, B. c. d., str. 22

⁴⁴ WIRTH, Z. c. d., str. 82

kulturní památky nebyly úřady činěny problémy. Způsob záchrany kostelů transportováním měl na starosti Státní památkový úřad v Bratislavě a školský referát v Užhorodu.⁴⁵

Jako první z moderních převozů byl uskutečněn roku 1927 prevoz farního kostel z Kožuchovců do Košic.⁴⁶

3. Dřevěné kostely z Podkarpatské Rusi převezené na území ČR

V této kapitole budou představeny jednotlivé kostely převezené z Podkarpatské Rusi na území dnešní České republiky. Nejprve bude popsán kostel a okolnosti jeho převozu. Dále naváže medailon osobnosti, která je spojena s příběhem popsaného kostela. V těchto krátkých sondách tak bude naznačen možný způsob zasazení kostela do jeho regionálně-historického kontextu.

Celkem tak bude popsáno šest kostelů, které byly přeneseny v rozmezí let 1929-1937.

3. 1 Kostel sv. Michala, Praha

Kostel byl postaven v 17. století ve Velikých Loučkách.⁴⁷ Do Medvedovců u Mukačeva byl převezen v roce 1793 a zasvěcen Archandělu Michaelovi. Po vzniku Československa přestal být užíván, protože v Medvedovcích byl postaven kostel zděný.^{48 49}

Když přestal být dřevěný kostel využíván, začal chátrat a hrozil jeho zánik. Řešením této situace se stalo jeho převezení do Prahy. V polovině dvacátých let 20. století začalo o jeho koupi usilovat Národní muzeum v Praze. Podnětem pro koupi byla zamýšlená výstavba skanzenu v Praze.⁵⁰ Záměr postavit skanzen iniciovala Drahomíra Stránská, vedoucí

---

⁴⁵ Zákon o ochraně historických a uměleckých památek z 10. XII. 1918, č. 64, §12, 13 na základě nařízení Národního Výboru z 29. X. 1918, č. 13 Sb. z. a n., pro území Podkarpatské Rusi výnos Civilní Správy z 22. II. 1922, č. 16.282, zakazuje jejich ničení a dle doslova: „Toto platí též ohledně dřevěných kostelíků na zdejším území, které mají skutečnou uměleckou cenu a které poněkud nevědomí lidé odstraňují, nahrazující je novými, které nemají umělecké ceny.“ (STRÁNSKÝ, A. J. *Dřevěné cirkve Podkarpatské Rusi*. in *Český lid : Sborník věnovaný studiu lidu českého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku XXV*. Praha : Jan Svátek 1925., str. 306)

⁴⁶ WIRTH, Z. c.d., str. 83

⁴⁷ Prameny hovoří pouze o obci Velké Loučky, kde přesně se tato obec nachází, se mi nepodařilo zjistit. (*Kostelík z Medvedovců na Podkarpatské Rusi* - otisk z Průvodce sbírkami Národního muzea)

⁴⁸ JUNGSMANN, J. *Perla Karpat na Petříně*. in *Res Musei Pragensis*. Praha : Muzeum hlavního města Prahy, 1992.

⁴⁹ Obr. 12

⁵⁰ Poprvé se tento záměr objevil už v roce 1895, kdy bylo zamýšleno, že se do Skanzenu přemístí některé objekty lidové architektury z národopisné výstavy československé, která proběhla na výstavišti a ukázala její bohatství v Čechách a na Slovensku (STRÁNSKÁ, D. c. d., str. 10).

Projekt skanzenu v Praze byl připravován jako doplnění sbírek Národopisného oddělení Národního muzea. Skanzen měl být „museem starých lidových staveb“ (STRÁNSKÁ, D. c. d., str. 9). Cílem mělo být zbudování tzv. národopisné vesnice. V této vesnici měly být umístěny ukázky všech typů lidových staveb v Československu i ukázky staveb ostatních slovanských národů. Pro tento skanzen bylo v Praze zamýšleno několik lokalit

národopisného oddělení Národního muzea v Praze. Kostel byl tedy instalován jako muzejní exponát národopisného oddělení Národního muzea.

Veřejnosti byl slavnostně předán dne 10. září 1929, v den výročí podpisu mírové smlouvy v Saint Germain, která definitivně přiřkla Podkarpatskou Rus Československu. Slavnost předání kostela veřejnosti začala v 10 hodin. Přítomni byli zástupci Národopisného muzea, které přenesení iniciovalo již v roce 1925, guvernér Podkarpatské Rusi dr. Beskyd, kulturní referent Zemského úřadu v Užhorodu Kyrill Kochannyj-Goralčuk, zástupci Zemědělského muzea, pražské obce, pražské Ukrajinské university a dalších kulturních a politických institucí.⁵¹

Kostel se dodnes nachází v horní části Kinského zahrady v těsném sousedství bývalé budovy zaměstnanců Národopisného oddělení.⁵² Ačkoli pozdější prameny⁵³ referují o umístění stavby jako o místě, které připomíná její původní umístění, Drahomíra Stránská toto umístění kritizuje jako nedostatečné a prozatímní. Kostel je sice umístěn ve svahu, ne jako dominanta, ale je zapadlý a příliš blízko ostatních staveb.⁵⁴ Je tak patrné, že kostel byl na tomto místě umístěn prozatímně a počítalo se s jeho pozdějším převozem, ke kterému ale nikdy nedošlo. Toto prozatímní umístění se jako nevhodné ukazuje i vzhledem k pohybu geologického podloží, které působí na kostel a poškozuje jej.⁵⁵

Poté, co se zjistilo, že obyvatelé Medvedovců postavili nový zděný kostel a starý dřevěný chtějí strhnout, bylo rozhodnuto tuto jedinečnou památku přemístit do Kinského sadů. Stěhování bylo snadné díky tomu, že celá stavba byla postavena téměř bez použití kovových součástí.

Konstrukce kostelíka byla během šesti dnů pečlivě zkontrolována a dne 18. června 1929 začala doprava do Mukačeva. Odtud do Prahy byl rozebraný kostel dopraven na čtyřech vagónech. Rozebírání a znovupostavení bylo svěřeno pražské tesařské firmě stavitele Zemana a rozpočteno celkem asi na 85 000 Kč.⁵⁶

(Královská obora, Císařský ostrov, Šárecké údolí, stráně pod stadionem v horní části zahrady Kinských včetně rovin okolo stadionu). Ze zamýšlených exponátů byl nakonec dovezen pouze kostel sv. Michala z Medvedovců, čičmanské gazdovství ze Slovenska (převezeno 1937, později shořelo), roubená zvonička z Valašska a barokní boží muka z pražského Žižkova. Celý projekt ztroskotal jednak kvůli nedostatku financí a také kvůli historickým událostem, které nepřály prohlubování národního uvědomění a prezentaci českých staveb.

⁵¹ Konzultace s Karlem Čáslavským, 23. října 2009, Národní filmový archiv, Praha.

⁵² Ta je dnes v havarijním stavu.

⁵³ *Zpráva o zabezpečení objektu, nedatováno, pravděpodobně 70. léta 20. stol.* Archiv Národního muzea Praha, fond Národopisného oddělení, složka kostelík sv. Michala Petřínské sady, Praha 5

⁵⁴ STRÁNSKÁ, D. c. d., str. 40

⁵⁵ *Zpráva o zabezpečení objektu.* c. d.

⁵⁶ BENDA, M a kol. c. d., str. 64

Kostel patří typem k bojkovským kostelům. Zvolené barvy střechy (bílá, zelená a červená) jsou symbolem víry, naděje a lásky. Tyto barvy jsou tradičně používány v podkarpatorském stavitelství. Původní barvy však časem zanikly a dnešní nátěr byl vytvořen během rekonstrukce.⁵⁷

Na ikonostasu bylo umístěno množství ikon, zobrazujících vysoké postavy světců. Nejnížší čtyři velké obrazy v bohatých vyřezávaných rámech nad malými stolci představovali sv. Mikuláše, Bohorodičku s Ježíšem, Krista žehnajícího a v pravém rohu patrona chrámu, sv. Michala. Řada obrazů nad nimi zobrazuje události ze Spasitelova života a ze života Panny Marie (Zvěstování, Narození, Poslední večeře). Další obrazy pak představují 12 apoštolů a starozákonní proroky. Oltář v presbyteriu byl vyzdoben obrazem Krista umučeného a prostými řezbami. V kostele se dále nacházely například trojramenné vyřezávané svícny, zdobené i malbou nebo jednoduché truhly a skříňky k uschovávání bohoslužebného náčiní. Takový inventář je typický právě pro karpatorské cerkve.

Interiér kostela se dochoval pouze částečně a ještě ve velmi poškozeném stavu. Jednotlivé kusy nábytku a jednotlivé ikony čekají zakonzervované na restauraci v depozitáři Národního muzea. Odvezeny byly patrně i z bezpečnostních důvodů, protože kostel byl několikrát vykraden, jak o tom referuje Zpráva o zabezpečení objektu⁵⁸.

Správcem kostelíku se stalo Národní muzeum, které projevilo snahu, aby se v kostele alespoň jednou za měsíc konaly bohoslužby.⁵⁹ Nelze zjistit, zda-li se tyto bohoslužby opravdu konaly, jisté je, že po připojení Podkarpatské Rusi k Maďarsku v roce 1939 a po její anexi Sovětským svazem v roce 1944 přestalo být politicky únosné připomínat tuto jedinečnou památku a její původ. Navíc krátce po skončení druhé světové války byla v Československu až do roku 1968 zakázána řeckokatolická církev.⁶⁰ Bohoslužby se tak po druhé světové válce v kostele nekonal.⁶¹

V období komunismu byla památková péče o církevní památky v Praze ve značném úpadku.⁶² Byly prováděny neodborné zásahy do památek, které se značně podepsaly na tváři jednotlivých budov i na charakteru celé Prahy.⁶³ Památková péče, v důsledku politických vlivů, byla u církevních památek omezena či úplně zastavena. Vzhledem k tomuto

---

⁵⁷ Zpráva o zabezpečení objektu. c. d.

⁵⁸ Zpráva o zabezpečení objektu. c. d.

⁵⁹ JUNGSMANN, J. c. d.

⁶⁰ <http://www.exarchat.cz/> c. d.

⁶¹ JUNGSMANN, J. c. d.

⁶² Konzultace s PhDr. Olgou Mackovou, historičkou umění, která působila jako vědecký pracovník Národní galerie v letech 1950-1995. 2. října 2010, Praha 4 - Krč.

⁶³ Z nejznámějších lze připomenout zbourání nádraží Těšnov či necitlivé úpravy Pražského Hradu.

vnucenému vytlačení kostela sv. Michala na okraj zájmu odborné veřejnosti⁶⁴ začal kostel velmi chátrat. Byl také několikrát vykraden a zvnějšku bylo znát značné poškození jako důsledek vlivu počasí a nedostatku péče.

Na kostele byla tato neodborná a nedostatečná péče velmi znát.⁶⁵ Opravy byly prováděny až jako reakce na havarijní stav celého objektu a často se jednalo pouze o nouzové řešení.⁶⁶

S proměnou politického prostředí v ČSR po Sametové revoluci se situace příliš nezměnila. Tentokrát však nešlo o názorový, ale o finanční problém, který bránil rekonstrukci. Kostel tak dále chátral a zůstal nepřístupný veřejnosti. Konzervace památky proběhla až v 90. letech. 20. století. Nebylo však stále jasné, jaké využití bude památka mít.⁶⁷

V roce 2009 začal být kostel využíván Rumunskou pravoslavnou obcí v Praze. V kostele se jednou týdně koná bohoslužba.⁶⁸

3. 1. 1 Drahomíra Stránská

Drahomíra Stránská⁶⁹ se narodila dne 8. prosince roku 1899 v Praze. Vyrůstala v rodině Havelkových a Wanklových (z těchto rodin pochází její matka, odborná spisovatelka a pracovnice v ženském hnutí⁷⁰), kde získala lásku k lidové kultuře. Z těchto rodin pocházeli přední archeologové, speleologové, národopisci (zejména odborníci na lidové umění, muzejníci) a spisovatelé. Byla pravnučkou jednoho ze zakladatelů Muzejního spolku olomouckého a editora Časopisu vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci.⁷¹

Po absolvování gymnázia Minerva studovala slovanské a germánské jazyky na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. V roce 1923 nastoupila jako pomocná vědecká síla do národopisného oddělení Národního muzea. V roce 1924 promovala a po roční stáži na univerzitě v Bělehradě nastoupila do národopisného oddělení Národního muzea jako stálá

⁶⁴ U širší veřejnosti byl kostel stále vyhledávaným cílem procházek.

⁶⁵ *Dopis z Národního muzea v Praze pro Ministerstvo kultury ze dne 23. května 1955* Národní archiv, fond Státní památkové správy, číslo kartonu 472

⁶⁶ Ředitelství Národního muzea v Praze zadalo opravu střechy výše uvedeného kostelíka. Správa národopisného oddělení, která ho spravuje, vyjádřila se k této opravě touto připomínkou: „K opravě není používáno materiálu, o nějž žádalo, nýbrž běžného a jakostně špatného měkkého borového šindele řezaného ... Protože stav střechy kostelíka už vážně ohrožoval stavbu a protože rychlého zákroku je zapotřebí také vzhledem k tomu, že kolem kostelíka jde jedna z komunikací na stadion při spartakiádě, musíme přijmouti opravu v této památkově nevyhovující formě. Upozorňujeme však na to ředitelství s tím, že jde o stav provisorní a že nevhodná krytina, která ostatně vydrží jen několik let, bude muset býti potom nahrazena štípaným šindelem z tvrdého dřeva původního a speciálního tvaru, který se sice už běžně nevyrábí, ale je vyráběn pro památkové účely.“ *Dopis z Národního muzea v Praze pro Ministerstvo kultury ze dne 23. května 1955 c. d.*

⁶⁷ JUNGSMANN, J. c. d.

⁶⁸ Obr. 13 a 14

⁶⁹ Obr. 26

⁷⁰ HRDÁ, J. *Drahomíra Stránská (1899-1964)*. Strážnice : Ústav lidové kultury, 1999. ISBN 80-86156-25-7, str. 3.

⁷¹ HRDÁ, J. c. d.

pracovnice. V roce 1932 se habilitovala na Univerzitě Karlově v oboru slovanského národopisu a ihned po této habilitaci začala zastávat funkci vedoucí národopisného oddělení. Národopisné oddělení vzniklo sloučením Národopisného muzea s Národním muzeem v roce 1922. Po tomto sloučení dochází k jakési vnitřní krizi oddělení, neboť staří pracovníci odešli a národopisné oddělení se věnovalo více umělecko-historickým tématům⁷², jako například lidovému umění nebo svátkům lidové kultury. Problematika zemědělské produkce byla v roce 1922 převezena do nově vzniklého Zemědělského muzea. Drahomíra Stránská zaměřila charakter sbírky více etnograficky, zabývala se dokladem současného stavu lidové kultury, sbírala ukázky pracovního oděvu i náčiní. Velký přínos byl také v shromažďování lidové kultury z jednoho kraje zásadně jako uceleného celku.⁷³

V roce 1934 a 1938 uspořádala velké výstavy o lidu Bulharska a Jugoslávie. Z těchto zemí také získala pro oddělení národopisu soubory exponátů slovanských kultur. Pro tyto velké výstavy uspořádala Drahomíra Stránská novou koncepci, kdy velkolepá výstava zásadního významu střídala dlouhodobou expozici.⁷⁴

Pokud přijmeme dobu dvacátých a třicátých let 20. století jako dobu zvýšeného zájmu o lidovou kulturu, včetně oblasti Podkarpatské Rusi⁷⁵, je nasnadě, že do debaty o péči o tyto památky se zapojila i Drahomíra Stránská. Jejím nejvýznamnějším počinem v této oblasti je příprava národopisné vesnice, která měla být umístěna v lokalitě na okraji Prahy. Jedním ze zamýšlených exponátů byl i dřevěný kostel svatého Michala v Praze na Petříně.⁷⁶

Zásadním bodem, který se opíral o myšlenku převozu památek a zřízení skanzenu, byla otázka, zda-li je možné zachránit památky na místě, odkud pochází, zde je zpřístupnit veřejnosti a uchránit tak nejen památku jako samostatnou budovu, ale i celé prostředí, včetně nehmotné kultury, která se váže k té památce nebo zda je pro záchranu nutné jejich přemístění a umožnění lepší dostupnosti pro návštěvníky. Jedním z argumentů pro přemísťování památek byla jistě geografická vzdálenost, svou roli však hrál i způsob nazírání na tehdejší obyvatele Podkarpátí, kteří byli vnímáni jako lidé, kteří o své starobylé památky nemají zájem a nechávají je volně chátrat. Tento názor sdílela valná většina odborné veřejnosti.⁷⁷ Druhý pól je velmi ojedinělý, najít ho můžeme spíše u širší veřejnosti. Například v dopise Spolku pro okrašlování a ochranu domoviny v Hradci Králové jako námitku proti umístění kostela sv.

⁷² JOHNOVÁ, H. *PhDr. Drahomíra Stránská*. in Časopis Národního muzea. Historické muzeum. Praha : Národní muzeum, 1974. ISSN 0008-7343, str. 197.

⁷³ JOHNOVÁ, H. c. d.

⁷⁴ JOHNOVÁ, H. c. d. str. 198

⁷⁵ Dokládá to zvýšená publikační činnost například právě o Podkarpatské Rusi - viz publikace Zdeňka Wirtha, Amálie Kožmínové, Floriany Zapletala a dalších (citace uvedeny v seznamu pramenů).

⁷⁶ Více o skanzenu píše v kapitole o kostele sv. Michala.

⁷⁷ Například Zdeněk Wirth. WIRTH, Z. c. d.

Mikuláše píše, že kostel bude „mrtvým objektem v cizím prostředí“.⁷⁸ Dalším příkladem může být zmínka v knize S. K. Neumanna *Československá cesta: „Úpadková a neslohová třída panská ničí nebo dokonce do všelijakých parků přenáší, co si slohové generace postavily“*.⁷⁹ Tento problém zůstal v první polovině 20. století nerozřešen, převážil většinový názor pro záchranu přemístěním.

Za okupace pořádala Stránská Slovanské sbírky v Náprstkově muzeu.⁸⁰ Od roku 1951 působila jako docentka na Katedře etnografie Univerzity Karlovy.

Drahomíra Stránská zemřela dne 24. srpna roku 1964. Svoji písemnou pozůstalost včetně knihovny věnovala Národnímu muzeu.⁸¹

3. 2 Kostel sv. Prokopa a sv. Barbory, Kunčice pod Ondřejníkem

Na konci 19. století a posléze po první světové válce probíhal na území celého Československa rozmach turistiky a rekreačního hnutí jako takového. Nejinak tomu bylo i v Kunčicích, které byly vnímány jako rekreační místo pro výše postavené zaměstnance rychle se rozvíjejících průmyslových závodů na Ostravsku.

V Kunčicích byly prvním rekreačním objektem místní lázně. Od roku 1889 patřil místní dvůr Pod Skalkou rodině Brázdových, která zde provozovala *Restauration unter den Linden* a koloniál. Po smrti pana Brázdy v roce 1896 dvůr koupili manželé Dočkalovi z Ostravy, kteří v č. p. 360 provozovali hotel Skalka a v č. p. 396 pak založili lázně.⁸²

V roce 1888 byla dobudována druhá část Ostravsko-frýdlantské dráhy Valašské Meziříčí - Frýdlant nad Ostravicí, což výrazně zlepšilo dopravní dostupnost Kunčic.

Kombinace dobré dopravní dostupnosti a kvalitního rekreačního zázemí (lázně) společně s malebným okolím vytvořila vhodné podmínky pro „rekreační osidlování“. Již před první světovou válkou bylo v Kunčicích mnoho rekreačních objektů bohatých podnikatelů a inteligence⁸³. Po první světové válce pak přišla tzv. druhá vlna rekreačního osidlování, v rámci které v roce 1926 zakoupil Eduard Šebela starší vilu Helena (č. p. 270),⁸⁴ aby ji

---

⁷⁸ *Dopis Slavnému Městskému úřadu v Hradci - Králové ze dne 31. března 1935*. SOKA Hradec Králové, fond Archiv města Hradec Králové, i.č. 2068, Koupě pravoslavného kostela z Malé Poljany, údržba patronátních staveb, Bílá věž, 1935-1948, kart. 505.

⁷⁹ NEUMANN, S. K. *Československá cesta : deník cesty kolem republiky od 28. dubna do 28. října 1933. Část druhá a třetí. Karpatské léto. Český podzim*. Praha : Fr. Borový, 1935, str. 50.

⁸⁰ *Stránská Drahomíra* in ČECHURA, J. *Průvodce po fondech a sbírkách Archivu Národního muzea*. Praha : Národní muzeum, 1998. ISBN 80-7036-043-7, str. 236.

⁸¹ *Stránská Drahomíra* c. d., str. 237.

⁸² POLÁŠEK, J. *Dřevěné kostely a kaple Moravy a Slezska*. Český Těšín : Agave, 2001. ISBN 80-86160-49-1. str. 130

⁸³ Např. Rosen Villa, Navrátilova Villa, vila Anežka, vila Gläsner (POLÁŠEK, J. c. d., str. 131)

⁸⁴ Vila byla postavena v letech 1903 - 1904. (POLÁŠEK, J. c. d. str. 131)

zrekonstruoval jako reprezentativní objekt. Eduard Šebela byl nejbohatší z majitelů vil. K vile Heleně zakoupil i rozsáhlé pozemky v okolí, na kterých postavil například bazén, jezírko a hřiště.

Dne 8. února 1903 se konala ustavující chůze místního Okrašlovacího spolku pro velké Kunčice, Čeladnou a okolí. Tento Okrašlovací spolek byl zřízen vlastníky soukromých objektů, kteří si vytkli za cíl zvelebování okolí. Peníze spolek získával z členských příspěvků, darů a subvencí. Eduard Šebela byl předsedou Okrašlovacího spolku⁸⁵ v letech 1929 - 1942 a za jeho předsednictví došel spolek svého největšího rozmachu, který dokládalo i přenesení dřevěného kostelíka.⁸⁶ Dne 4. března 1951 spolek svoji činnost ukončil, neboť změna politického režimu podobným spolkům nepřála.

Kostel zasvěcený sv. Prokopovi a sv. Barboře byl převezen z Hlínavce u Mukačeva v roce 1931.⁸⁷ Byl postaven na přelomu 17. a 18. století a v registrech obce Hlínavce je k roku 1735 zmínka o jeho opravě. V roce 1918 byl v obci Hlínavec postaven zděný kostel, a tak se kostel sv. Prokopa a sv. Barbory přestal používat.⁸⁸

Prodej kostela na Podkarpatské Rusi měl na starosti řecko-katolický okresní děkan Evžen Bellovič. Kostel patřil řeckokatolické církvi, farářem v Hlínavci byl Jan Mustyanovič. Sjednaná cena za prodej kostela včetně vybavení (ikonostas a zvonice) činila 20 000 Kč. Na straně kupujícího figuroval Okrašlovací spolek pro Čeladnou a Kunčice pod Ondřejníkem v Moravské Ostravě v zastoupení Antonína Winklera. Rozebrání kostela, stejně jako doprava, bylo provedeno na náklady Okrašlovacího spolku.

K vyvezení kostela z Podkarpatské Rusi bylo potřeba povolení, které vyřizoval referát ministerstva školství a národní osvěty v Užhorodě. Již před koupí však osvětový pracovník Kochannyj-Goralčuk Okrašlovacímu spolku dopisem přislíbil, že tomuto vyvezení nebude klást žádné překážky. Podmínkou k vyvezení kostela však bylo zachování rázu, ve kterém byl postaven, zejména co se týče jeho zasazení do krajiny. Na závěr tohoto dopisu⁸⁹ Kochannyj-Goralčuk vyjadřuje přání, aby tato památka z Podkarpatské Rusi upevnila styky Východu s ostatními částmi Československa.⁹⁰ Stejně tak i v dalším dopise vyjadřuje vstřícnost celému

---

⁸⁵ Jednatelům okrašlovacího spolku byl JUDr. Vladimír Hradečný. (*Zápis o valné hromadě Okrašlovacího spolku pro Čeladnou a Kunčice pod. Ondř. ze dne 29. prosince 1931.* SOKA Frýdek-Místek, fond Okrašlovací spolek pro Velké Kunčice, Čeladnou a okolí, Kunčice pod Ondřejníkem 1902-1951, složka Úřední knihy)

⁸⁶ Zkolaudováno bylo mimo jiné i nové koupaliště či tenisový kurt. (POLÁŠEK, J. c. d. str. 131)

⁸⁷ Obr. 15

⁸⁸ BENDA, M. a kol. c. d., str. 63

⁸⁹ *Dopis Kochannyho-Goralčuka ze dne 20. ledna. 1931.* SOKA Frýdek-Místek, fond materiály k transferovanému roubenému kostelíku v Kunčicích pod Ondřejníkem (pův. název Velké Kunčice), složka Kostelík.

⁹⁰ *Dopis Kochannyho-Goralčuka ze dne 20. ledna. 1931.* c. d.

projektu a doporučuje pro převoz využít služby stavitele Bartoška z Užhorodu, který převážel kostel z Chlumce do Dobříkova.⁹¹

V Kunčicích pod Ondřejníkem byl převzetím kostela pověřen Alois Šrubař z Čeladné, který měl také všechny části kostela složit ze železničních vagonů a převézt na místo, kde bude kostel stát.⁹²

Celou koupi kostela financoval Eduard Šebela, majitel Vítkovických kamenouhelných dolů. Podmínkou financování bylo, že Okrašlovací spolek kostel znovu postaví a převezme do své správy. Pro převoz poskytl tomuto spolku bezúročnou půjčku 20 000 Kčs na dobu pěti let. Půjčka tedy pokryla náklady na koupi kostela.⁹³

Spíše v úrovni legendy zůstává vysvětlení převozu kostela jako rozmar Eduarda Šebely, který si přál, aby v kostele měla svatbu jeho dcera Milada. Přání se mu však vyplnilo až v roce 1936, kdy se Milada Šebelová provdala za hraběte Larisch-Mönnicha.

Zvon do kostela poskytla zdarma továrna kovového zboží, slévárna kovů a zvonů Manoušek a spol. z Brna. Zvon vážil přibližně 51 kg. Darování inicioval katecheta Zamazal z Mariánských Hor. Zvon byl zaslán do Vítkovických dolů Eduardu Šebelemu a až poté předán Okrašlovacímu spolku. Předání proběhlo dne 31. července 1931.

Kostel stojí na pozemku 1928/1 v knize vlastnictví číslo 308 obce Kunčice pod Ondřejníkem. Tento pozemek patří na základě prohlášení z 18. května 1931 skupině I. báňského společenstva úředního okresu moravsko-ostravského revírního úřadu v Moravské Ostravě. Zástupci této vlastnické skupiny se zavázali kostel na tomto pozemku „trpěti a volný příchod a odchod k němu po cestách a v místech, jak tento příchod a odchod již skutečně stává, ponechati.“⁹⁴ Stejně tak v tomto prohlášení povolují, aby byl kostel zapsán jako věčné břemeno ve prospěch římskokatolického farního kostela v Kunčicích pod Ondřejníkem.

Zástupci Okrašlovacího spolku se v prohlášení zavázali používat kostel pouze pro bohoslužby dle obřadů římskokatolické církve. Svolují i se zapsáním kostela jako věčného břemena ke kostelu římskokatolickému v Kunčicích.⁹⁵

V dopise z 11. srpna 1931 pro Arcibiskupskou konzistoř v Olomouci se Okrašlovací spolek zavazuje kostel udržovat v řádném stavu a sloužit v něm pouze římskokatolické bohoslužby. Zároveň vysvětluje, že kostel nemohl postavit na svých pozemcích, kde je koupaliště s příslušenstvím, neboť ty se pro umístění kostela nehodí. Proto byl kostel postaven na

---

⁹¹ *Dopis Kochannyho-Goralčuka ze dne 17. února. 1931.* SOkA Frýdek-Místek, c. d.

⁹² *Plná moc ze dne 24. února. 1931.* SOkA Frýdek-Místek, c. d.

⁹³ POLÁŠEK, J. c. d., str. 133

⁹⁴ *Prohlášení, nedatováno, pravděpodobně květen 1931.* SOkA Frýdek-Místek, c. d.

⁹⁵ *Prohlášení, nedatováno, pravděpodobně srpen 1931.* SOkA Frýdek-Místek, c. d.

protilehlém pahorku.⁹⁶ Tato poloha se nakonec ukázala pro znovupostavení kostelíka jako velmi příhodná. Místo, které bylo vybráno, se nazývá Na humenci. Je to malé návrší, ze kterého je rozhled do širokého okolí.

O stavební povolení bylo žádáno zpětně 19. srpna 1931. Kostel byl tou dobou již postaven. Okrašlovací spolek tuto pozdní žádost zdůvodnil tlakem okolností.⁹⁷ Žádost byla podána u okresního úřadu v Místku. V odpovědi okresního úřadu Okrašlovacímu spolku je možné nalézt mimo jiné i popis objektu. Kostel je dřevěný, ze srubového dubového dřeva, leží na betonových základech. Kostel se sestává z předsíně, chrámové lodi a bohatě vyřezávaného ikonostasu a oltářní místnosti. Okolo je krytý, otevřený ochoz. Nad předsíní se nachází chór, na který se vystupovalo po žebříku. Celá stavba je zvenku obložená šindelem.⁹⁸ Věž byla během stavby nově zrekonstruována a vadné části kostela byly během stavby vyměněny. Jedná se zejména o novou střechu. Protože byla celá stavba dobře provedená a ve stavebním řízení nebyly vzneseny žádné námitky, bylo vydáno dodatečné stavební povolení a zároveň povolení k užívání.⁹⁹

Po vyřízení všech nezbytných formalit, které byly popsány výše, byl kostel dne 23. srpna 1931 zasvěcen svatému Prokopovi a Barboře.¹⁰⁰ První mši zde sloužil a kostel vysvětil světitel biskup Jan Stavěl. Kostel byl filiálním kostelem kunčické farnosti, kde v této době působil p. Ignác Chytil.¹⁰¹

V červnu roku 1933 byl kostel nově natřen. Práce stála 955 Kč a 80 haléřů, spolek dostal slevu 10 %, která je již započítána v uvedené částce.^{102 103} V zimě roku 1941 bylo do kostela zavedeno elektrické osvětlení. Důvodem byl nedostatečný přísun světla zvenčí, zejména během zimy, kdy bylo nutné zavřít dveře od kostela, kterými jinak proudilo světlo. V žádosti o zavedení světla je napsáno, že „v místnosti je taková tma, že v modlitebních knihách nelze číst.“ Náklady na instalaci byly vyčísleny na 220 Kč, náklady na provoz pak měl nést farní úřad v Kunčicích pod Ondřejníkem. Instalaci provedly Východomoravské elektrárny na svůj náklad.

---

⁹⁶ *Dopis slavné arcibiskupské konzistoři ze dne 11. srpna 1931.* SOkA Frýdek-Místek, c. d.

⁹⁷ *Dopis okresnímu úřadu v Místku ze dne 19. srpna 1931.* SOkA Frýdek-Místek, c. d.

⁹⁸ *Dopis P. T. spolku ze dne 29. září 1931.* SOkA Frýdek-Místek, c. d.

⁹⁹ *Dopis P. T. spolku ze dne 29. září 1931.* SOkA Frýdek-Místek, c. d.

¹⁰⁰ Svatá Barbora je vnímána jako patronka horníků. Zasvěcení kostela právě jí souvisí s prací horníků v Kunčicích (těžili zde železnou rudu pro frýdlantské železářny). (RAVIK, S. *O světcích a patronech*. Praha : Levné knihy, 2006, str. 154.)

¹⁰¹ V Kunčicích působil v letech 1923 - 1940. Byl pokládán za velmi agilního kněze, který prý zpět do církve přivedl až 250 „zbloudilých duší“. (POLÁŠEK, J. c. d., str. 133)

¹⁰² *Účet ze dne 16. června 1933.* SOkA Frýdek-Místek, c. d.

¹⁰³ Stalo se pak doslova tradicí, že kostel byl každých patnáct let napuštěn karbolinem a každý sedmý rok byla natřena střecha. O tuto údržbu se starali z velké části místní farníci, které koordinoval místní farní úřad.

Na základě zákona 218/1949 Sb. stát převzal patronát nad většinou kostelů na území Československa. Nad kostelem svatého Prokopa a svaté Barbory stát převzal patronaci až přípisem č. 291.6 ze dne 13. 3. 1951.¹⁰⁴

V období komunismu působilo v Kunčicích několik kněží. Mezi nimi i dva význační teologové - P. František Kunetka a P. Vladimír Poláček. P. František Kunetka dnes působí jako pedagog na Cyrilometodějské teologické fakultě v Olomouci, kde vyučuje liturgiku. Osoba P. Vladimíra Poláčka dobře ilustruje obtížné působení řeckokatolických kněží za komunismu. Více o něm v samostatné kapitole.

V roce 1963 byl na návrší kolem kostelíka založen a otevřen urnový háj. V 80. letech se kostel dostal do havarijního stavu. Tento havarijní stav byl zapříčiněn zejména chybějící podezdívkou a rozpadem dřevěné podlahy, která tak začala narušovat statiku celého kostela. V roce 1983 proto začala rekonstrukce, během které byla opravena a zpevněna podlaha, kostel byl odizolován a podezděn, proběhla i výměna šindelové krytiny a byl restaurován vnitřní interiér včetně ikonostasu. Tato rekonstrukce však započala bez státního souhlasu, místní kněz P. Josef Trlík byl kvůli tomu přeložen do Kyjovic na Novojičínsku.

V roce 1994 byl kostel vykraden. Zloději odnesli obraz svatého Prokopa a svaté Barbory z roku 1893¹⁰⁵ a kříž s Kristem.¹⁰⁶¹⁰⁷

3. 2. 1 Vladimír Poláček

Jedním z kněží, kteří působili v kostele v Kunčicích pod Ondřejníkem je i Vladimír Poláček. V jeho životním příběhu lze zahlédnout složitý osud řeckokatolické církve za komunismu.

Vladimír Poláček¹⁰⁸ se narodil dne 26. září 1925 v Plzni. Rodiče Gustav a Marie byli bez vyznání, s náboženstvím se Vladimír Poláček setkal až na gymnáziu.¹⁰⁹ Pokřtěn byl ve svých osmnácti letech dne 4. dubna 1943 v chrámu sv. Klimenta v Praze v řeckokatolickém ritu. Ještě před maturitou byl nasazen na nucené práce v nacistickém Německu. Právě za nuceného nasazení se rozhodl pro kněžskou dráhu. Realizaci tohoto rozhodnutí popsal takto: „Po válce jsem odcestoval do Prešova. Cesta přes Maďarsko trvala týden. Přihlásil jsem se u pana

---

¹⁰⁴ POLÁŠEK, J. c. d. str. 135

¹⁰⁵ Obraz namaloval akademický malíř Spiller. Původně byl umístěn v hornické kapli na jámě Šalamoun, odkud jej pro kostel získal Eduard Šebela.

¹⁰⁶ POLÁŠEK, J. c. d., str. 136

¹⁰⁷ Obr. 16

¹⁰⁸ Obr. 27

¹⁰⁹ PINDUR, D. *Teolog Vladimír Poláček (1925-2009)*. in *Těšínsko : Vlastivědný zpravodaj*. Český Těšín : Muzeum Těšínska. 2009, roč. 52, č. 2, str. 29.

biskupa Gojdiče¹¹⁰. Tři roky jsem studoval v řeckokatolickém semináři v Prešově a v roce 1948 jsem byl poslán k dokončení studia na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Olomouci, kde jsem 30. června studium zakončil absolutoriem. Na rozdíl od svých římskokatolických spolužáků, kteří přijali kněžské svěcení 11. prosince 1949, jsem se tehdy svěcení nedočkal, protože 28. dubna 1950 byla zrušena prešovská řeckokatolická diecéze¹¹¹ a mně jako absolventa teologické fakulty, který odmítl stát se pravoslavným duchovním, zbyla jediná možnost - živit se prací vlastními rukou...¹¹² Vladimír Poláček pracoval jako pokrývač, dělník v břidlicovém dolu a později, po obdržení živnostenského listu, i jako živnostník se třiceti zaměstnanci v oblasti těžby břidlice pro údržbu památek. V této době mu bylo umožněno díky osobní přímlově děkana fakulty profesora Vojtěcha Šandy a ministra Zdeňka Fierlingera, ministra pro věci církevní, postgraduální studium na Římskokatolické bohoslovecké fakultě v Praze.¹¹³ Složil zde tři postgraduální zkoušky (z biblistiky, historie a práva a z morálky a pastorálky). Čtvrtá (poslední) zkouška mu už na zásah státu umožněna nebyla. Později, pro svůj špatný kádrový posudek z doby „podnikání“ v břidlicovém lomu, pracoval v různých zoologických zahradách, jako chovatel exotických zvířat v cirkuse a vedoucí exotické jízďárny v dnes již neexistující zoologické zahradě ve Frýdku.¹¹⁴ Od roku 1965 do roku 1969 opět pracoval jako vedoucí v břidlicovém lomu ve Svobodných Heřmanicích v okrese Bruntál.

Dne 29. dubna 1969 uzavřel manželství s Květoslavou Šlapetovou v kostele Navštívení Panny Marie ve Frýdku.¹¹⁵ Jejich jediný syn Tomáš zemřel tragicky v dětském věku.

Činnost řeckokatolické církve byla opět obnovena usnesením československé vlády ze dne 13. června 1968 na základě petiční akce, při které se shromáždilo přes 40 tisíc podpisů a

---

¹¹⁰ Pavol Peter Gojdič se narodil v roce 1888. Řeholní jméno Pavol přijal v klášteře v Černečej Hore u Mukačeva, po vstupu do řádu baziliánů. V roce 1911 byl vysvěcen na kněze. V roce 1926 byl jmenován apoštolským administrátorem prešovské diecéze, biskupské svěcení přijal v roce 1927. V roce 1940 byl přes odpor vlády Slovenského štátu jmenován prešovským eparchou (biskupem). Vystupoval proti protizidovskému tažení, byl v ostrém sporu s Tisovým režimem. Nabádal kněze a řeholníky, aby pomáhali Židům a ukrývali je. Po „Prešovském lžisoboru“, který proběhl dne 28. dubna 1950, byl zatčen, ve vykonstruovaném procesu odsouzen na doživotí a k zaplacení pokuty 200 000 Kčs za vlastizradu a špionáž. Zemřel na následky krutého mučení v roce 1960 ve věznici v Leopoldově. Dne 4. listopadu 2001 byl prohlášen za blahoslaveného, V roce 2008 mu byl komisí při Jad Vašem udělen titul spravedlivý mezi národy. (VAŠKO, V. *Likvidace řeckokatolické církve*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7195-165-0. str. 28-32)

¹¹¹ Zrušení prešovské řeckokatolické diecéze proběhlo v rámci Akce P., v jejímž rámci byli studenti v Prešově internováni. Vladimír Poláček se internaci vyhnul, protože v olomouckém semináři akce neprobíhala tak razantně. Důsledky však platily stejně i pro Čechy a Moravu, řeckokatolická církev byla postavena mimo zákon a její věřící formálně převedeni pod pravoslavi. Vladimír Poláček však mohl dokončit studia teologie. (*Zomrel gréckokatolícky kňaz Mons. Vladimír Poláček* [online]. Bratislava : Tlačová kancelária Konferencie biskupov Slovenska [cit. 2010-10-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20090507010>>.)

¹¹² VAŠKO, V. c. d., str. 42.

¹¹³ PINDUR, D. c. d., str. 29.

¹¹⁴ PINDUR, D. c. d., str. 29.

¹¹⁵ *Zomrel gréckokatolícky kňaz Mons. Vladimír Poláček*, c. d.

kteřou předal vládě pražský apoštolský administrátor František Tomášek. V Praze byla řeckokatolická farnost obnovena v roce 1968 a správcem se stal Emanuel Hlaváč OSBM¹¹⁶. V roce 1969 byl jmenován farářem v Praze otec Ivan Ljavinec, který dostal pověření jurisdikce pro celé území Čech a Moravy. Aktivita církve však byla fakticky omezena pouze na Prahu. Nikde jinde se již nepodařilo obnovit řeckokatolické farnosti.¹¹⁷

Vladimír Poláček byl vysvěcen na kněze dne 11. května 1968 v katedrále sv. Jana Křtitele v Prešově biskupem Vasiľem Hopkou. Poté měl být jmenován farářem pro řeckokatolíky na severní Moravě. Právě na severní Moravě, v obci Jelení, mělo vzniknout po Praze a Brnu další centrum řeckokatolické církve, protože zde žili dosídlenci z východního Slovenska, kteří patřili k této církvi. V důsledku normalizace však tato farnost nikdy nevznikla. Vladimír Poláček získal státní souhlas pro vykonávání kněžské služby pouze pro římskokatolické věřící a pro sloužení svátostí pouze v západním (latinském) ritu.¹¹⁸ Zásahem pravoslavné církve byl obsazován pouze do farností, které nebyly v blízkosti pravoslavných farností, aby tak nemohl ovlivňovat jejich věřící.¹¹⁹ Olomouckým biskupem Josefem Vranou byl ustanoven do farnosti ve Ržové a později v Horním Benešově na Bruntálsku. Po dvouletém pobytu v západních Čechách se vrátil zpět do olomoucké arcidiecéze. Poté byl poslán do Cetechovic u Kroměříže. Od roku 1975 pak působil v Čeladné. Rok 1989 zastihl Vladimíra Poláčka ve farnosti v Domaslavicích.

V roce 1990 byl jmenován děkanem obnovované řeckokatolické teologické fakulty v Prešově. Zde získal i doktorát a v Bratislavě se habilitoval. Z funkce děkana odešel v roce 1995. Z prešovské diecéze se vrátil do olomoucké arcidiecéze, kde byl arcibiskupem Janem Graubnerem opět poslán do farnosti v Domaslavicích. Až do roku 2000 vyučoval v denním i dálkovém studiu na Cyrilo-metodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, kde přednášel morální teologii. Působil také jako soudce Interdiecézního soudu v Olomouci.¹²⁰

V roce 2004 odešel do důchodu. Stále však působil jako výpomocný duchovní ve farnosti v Místku. Vladimír Poláček zemřel ve večerních hodinách dne 2. května 2009.¹²¹

---

¹¹⁶ Zkratka, kterou uvádí za jménem členové církevního řádu sv. Bazila Velkého - baziliánů.

¹¹⁷ <http://www.exarchat.cz/> [online]. Praha : Apoštolský exarchát Řeckokatolické církve v České republice. [cit. 2010-10-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.exarchat.cz/>>.

¹¹⁸ *Revue církevního práva*, Praha : Česká křesťanská akademie, 2/2009, str. 149.

¹¹⁹ PINDUR, D. c. d., str. 30.

¹²⁰ *Revue církevního práva*, c. d., str. 150.

¹²¹ PINDUR, D. c. d., str. 30.

3. 3 Kostel sv. Paraskevy, Blansko

Kostel sv. Paraskevy¹²² byl do Blanska převezen v roce 1936 z Nižního Seliště, které se nachází asi 15 km od města Chust¹²³. Při převezení kostela došlo k jeho úpravám pro potřeby věřících, kostel proto není, zejména v interiéru, dochován v přesné podobě, v jaké stál v Nižním Selišti.

Kostel má výrazné prvky gotické architektury, řadí se tak ke skupině tzv. huculských kostelů. Tyto gotické prvky jsou patrné zejména na celkové siluetě kostela, které dominuje věž s jehlancovitou střechou. Oltářní část (původně východní srub), je užší než chrámová loď (střední část) a v siluetě je touto střední částí zakryta. Dvoustupňová šindelová střecha, která nad babinem přechází ve čtyřhrannou věž zakončenou jehlancovou špicí, zdůrazňuje typicky gotické směřování stavby k nebi¹²⁴. Hlavní věž je ve svých rozích ozdobena dekorativními věžičkami. Věž kostela zároveň slouží i jako zvonice.

Datum začátku stavby kostela sv. Paraskevy na Podkarpatské Rusi je dodnes nejasné. Nepotvrzené prameny hovoří buď o roce 1596 nebo o roce 1608. Stavba kostela trvala dlouhou dobu, patrně kvůli vymření vesnice na mor nebo choleru.¹²⁵ Dokončení stavby je podle fragmentu nápisu¹²⁶ v kostele datováno dnem 29. července 1641. Ovšem není zcela jisté, zda-li se jedná o počítání podle juliánského nebo podle gregoriánského kalendáře.¹²⁷

Zasvěcení kostela některému ze svatých je podle tradice spojeno s dokončením stavby, které mělo připadnout na světcův svátek. Kostel v Nižním Selišti byl dokončen na svátek Velkomučednice sv. Paraskevy, který se dnes slaví 26. července. Podle fragmentu nápisu v kostele lze usuzovat na to, že v 17. století se tento svátek slavil 29. července.

V roce 1751 proběhla vizitace prichodu, tedy sborového společenství. Během této vizitace bylo zaznamenáno, že v Nižním Selišti je: „kostel dřevěný, šindelem krytý s věží, stářím se rozpadávající, neznámo kým vysvěcený, ..., svícny dva, ..., církevní knihy všechny, ..., zvony dva, není známo, jestli jsou požehnány a kým. Kostel zasvěcen Paraskevě.“¹²⁸ Z této citace je možno usuzovat, že kostel již v 18. století nebyl příliš dobře obstarávaný, ať

---

¹²² Obr. 17

¹²³ Historický region severní Marmaroš

¹²⁴ GOMBRICH, E. Příběh umění. Praha : Argo, 2001. ISBN 80-7203-143-0. str. 237.

¹²⁵ PADJAK, V. *Historie přemístění kostela sv. Paraskevy z Nižního Seliště na Podkarpatské Rusi do Blanska na Moravě* in BENDA, M. a kol. *Roubené skvosty z Podkarpatské Rusi a východního Slovenska, sborník referátů ze semináře*. Vysoké Mýto : Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě, 2006, str. 13.

¹²⁶ Tento fragment byl nalezen v kostele nad vchodem z babince do chrámové lodi při výměně ztrouchnivělých dřevěných konstrukcí kostela. Je vyřezán do dřeva v církevněslovanském jazyce. V originále je zde napsáno: „Robjach [r.b.] 1641 misjaca ijul 29“. V překladu tento nápis znamená „zbudováno 29. července 1641“

¹²⁷ Vzhledem k datu zavedení gregoriánského kalendáře se ovšem dá předpokládat, že tato varianta bude správná. Gregoriánský kalendář byl zaveden v Uhersku dne 6. ledna 1587 a v Rakousku dne 6. ledna 1584.

¹²⁸ PADJAK, V. c. d. str. 14.

z důvodu malého zájmu místních věřících, nedostatku prostředků nebo jiného důvodu. Naproti tomu v roce 1801 se uvádí, že „kostel je dřevěný z dubových trámů, dobrý a silný, zajištěný.“¹²⁹

V roce 1922 byl v Nižném Selišti vybudován a vysvěcen nový, zděný a prostorný kostel. Dřevěný kostel sv. Paraskevvy přestal být užíván a udržován.

Se vznikem československé církve husitské vyvstala v této církvi potřeba důstojných prostor pro církevní obřady. Společně s vlnou zájmu o architekturu Podkarpatské Rusi ve dvacátých a třicátých letech 20. století¹³⁰ se tato potřeba přeměnila v zájem o dřevěné kostely, které na Podkarpatské Rusi zůstaly nepoužívané. Právě potřeba bohoslužebných prostor pro Církev československou v Blansku vedla k zájmu o kostel sv. Paraskevvy.

Kostel sv. Paraskevvy byl nejprve zamýšlen Památkovým úřadem v Brně jako exponát na Výstavu soudobé kultury v roce 1928. Umístění kostela do nově vzniklého výstavního areálu se však ukázalo jako nedůstojné, zvláště když nebyla jasná perspektiva kostela po skončení výstavy. Památkový úřad nejprve nechtěl od výstavy kostela ustoupit, ale když problémy přetrvávaly, byl kostel nabídnut Církvi československé v Brně. Ta však tuto nabídku postoupila náboženské obci v Blansku, neboť již měla vlastní kostel. Podle zápisu v Pamětní knize Církve československé v Blansku tak učinil dne 4. října 1935 brněnský farář Hradil, když telefonoval předsedovi náboženské obce v Blansku Františku Baštářovi.¹³¹

Následně Rada starších Církve československé v Blansku pověřila již zmíněného Františka Baštáře a jeho zástupce Jaroslava Pernicu, aby odcestovali do Nižního Seliště, kostel prohlédli a vyfotografovali. Jejich první dojmy taktéž zachycuje Pamětní kniha: „Kostel s vysokou věží na návrší nade vsí v šeru podzimního rána již v dálce na nás udělal mohutný dojem. V nadšení jsme poklesli při prvním ohledání. Budova byla na spadnutí, zchátralá krytina, vnitřek hnízdištěm ptactva a rejdištěm místní mládeže. Jen různé zkoušky ohledně pevnosti téměř zkamenělých dubových trámů - za použití sekery - nás zachránily před poklesem úplným. V Nižním Selišti vyhledali oba pánové notářského tajemníka pana Josefa Vosiku, který jim ochotně dělal tlumočníka u řeckokatolického faráře a tamních obyvatel. Snažili se totiž získat o kostelíku co nejvíce zpráv, protože žádných písemných zpráv se nedochovalo. Dle chrámových slavností, které se podle zvyku konají v dny započetí a ukončení stavby, bylo se

---

¹²⁹ PADJAK, V. c. d., str. 14

¹³⁰ Lze se odvolat například na texty Bohumila Vavrouška, Floriana Zapletala, Amálie Kožmínové a podobně (citace viz seznam pramenů).

¹³¹ *Pamětní kniha církve československé v Blansku*, Archiv sboru CČH v Blansku, str. 40.

stavbou kostelíka započato dne 1. června 1601 a stavba byla ukončena dne 16. června 1640.¹³² Stavba nebyla ukončena tak dlouho, protože obec během třicetileté války zcela vymřela na mor.¹³³

František Baštář se s Jaroslavem Pernicou vrátili dne 28. října zpět do Blanska, kde byli pověřeni jednáním s Památkovým úřadem o převozu kostela.

Notář Josef Vosyka zprostředkoval kontakt s tesařským mistrem Michaiilem Salejčukem z Terebly v okrese Tjačevo. Ten vytvořil kalkulaci na demontáž, převoz rozloženého kostela na železniční stanici do Chustu, znovupostavení kostela v Blansku a zakoupení potřebného dubového materiálu pro výměnu poškozených částí kostela. Celkem byla částka vyčíslena na 26 530 Kčs. Josef Vosyka upozornil v jednom ze svých dopisů, že „cena za služby je přímo strašná“¹³⁴ a poradil pro tuto práci najít jiného tesařského mistra. Spolu s tím také přesně zaměřil celý kostel. Práci tesaře však nakonec přece jen získal Michail Salejčuk, který později vedl tesařské práce.

Následně bylo vydáno stavební povolení. Kostel měl být postaven na kamenné základy, aby se tak předešlo dalšímu poškození a zvýšil se strop uvnitř kostela.

Pro stavební práce byla vybrána firma Krahulec - Matula z Blanska, která na základě Salejčukova rozpočtu vyčísnila celkové náklady na stavební práce na 65 000 Kčs.¹³⁵

Vzhledem k vysoké částce, k velkému rozsahu potřebných stavebních úprav a oprav a k sociální situaci příslušníků náboženské obce¹³⁶ musela počítat náboženská obec v Blansku s dotacemi. Ty jí byly opravdu přislíbeny a později i vyplaceny. Ministerstvo sociálních věcí přispělo částkou 9 800 Kčs,¹³⁷ Ministerstvo školství a národní osvěty přispělo 20 000 Kčs, Ústřední rada církve československé husitské v Praze věnovala částku 10 000 Kčs Památkový úřad v Brně přispěl částkou 6 000 Kčs a Spořitelna města Blanska částkou 1 000 Kčs.¹³⁸

Žádost o odkoupení kostela byla adresována řeckokatolickému biskupovi v Užhorodě, který však odprodej zamítl s odvoláním na kanonické právo. Kanonické právo totiž stanovuje, že nelze přenechat kostel jiné církvi. O tomto problému byla informována i poslankyně Jaromíra

---

¹³² Datum ukončení stavby v roce 1640 se považovalo za správné až do srpna 2001. Toto datum totiž bylo napsáno na jedné z ikon v kostele. V roce 2001 byl však s pomocí Společnosti přátel Podkarpatské Rusi v Brně rozluštěn zmíněný fragment nápisu nad vchodem. Datum dokončení kostela se tak začalo datovat dnem 29. července 1641.

¹³³ *Pamětní kniha církve československé v Blansku*, c. d., str. 49.

¹³⁴ *Dopis Josefa Vosyky ze dne 27. března 1936*. Archiv sboru CČH v Blansku

¹³⁵ BENDA, M. a kol. c. d., str. 15

¹³⁶ Náboženská obec církve československé v Blansku se skládala z příslušníků pocházejících z šesti soudních okresů, kteří byli převážně nemajetní a navíc byli postihnuti hospodářskou krizí. *Dopis ministerstvu školství a nár. osvěty ze dne 11. prosince. 1935*, Archiv sboru CČH v Blansku

¹³⁷ Tato částka byla určena na zaměstnání osob, které budou vykonávat nouzové stavební práce. Jednalo se o dotaci, která byla poskytována pro zmírnění důsledků hospodářské krize.

¹³⁸ BENDA, M. a kol. c. d., str. 16

Batková,¹³⁹ která informovala Ministerstvo školství a národní osvěty. Ministerstvo následně ultimátem vyzvalo biskupa v Užhorodu, aby kostel prodal nebo uvedl do náležitého stavu. Biskupství tuto otázku projednalo na zasedání konzistoře dne 25. ledna 1936. Byla diskutována možnost přestěhování kostela do zámeckého parku v Užhorodu a byla vyslána inspekce do Nižního Seliště. Výsledek této inspekce není znám. Nakonec však plány na přenesení kostela do Užhorodu ztroskotaly a biskup povolení o odprodeji vydal na začátku srpna roku 1936. Také byla snížena cena kostela z 10 000 Kčs na 6 000 Kčs.¹⁴⁰

Dne 24. srpna 1936 byly zahájeny demoliční práce, které byly velmi náročné, zejména kvůli stáří dřevěných trámů. Tato první etapa skončila dne 5. září 1936, kdy se také začalo se sháněním dřeva na výměnu střešní krytiny.

Dne 17. září 1936 dorazily do Blanska první tři z celkem pěti vagónů s rozebraným kostelem. Během druhého dne byl materiál převezen na místo výstavby kostela, kde byl hlídán nočním hlídačem. Nejcennější předměty z interiéru kostela byly uschovány v nové škole a u předsedy soudu Antonína Poláška.

Do konce září byla dokončena stavba základů kostela zpevněných železobetonovým pásem a venku obložených kamenem. Na začátku října pak přijel tesařský mistr Salejčuk a dalších šest pracovníků najatých na Podkarpatské Rusi, aby postavili samotný kostel. Objevily se však problémy s dodávkami materiálu pro nové šindele. Dřeva bylo totiž dovezeno málo a tak bylo potřeba ještě dvakrát jej přiojednat. Nakonec poslední dodávku dodali místní pracovníci z Blanska.¹⁴¹

V polovině prosince byly dokončeny stavební práce a mistr Salejčuk odcestoval zpět na Podkarpatskou Rus. Po jeho působení v Blansku však zůstaly poněkud napjaté vztahy mezi jím a místní farností, neboť Salejčuk chtěl proplatit dodatečné vyúčtování, což ovšem farnost odmítla. Tento spor neměl jasný konec, vzájemná korespondence časem utichla.

Po dokončení modernizačních prací, zapojení elektřiny a zkolaudování celé stavby¹⁴² byl kostel dne 23. května 1937 slavnostně otevřen. Otevření se zúčastnilo přibližně tisíc osob z Blanska a okolí. Na programu byly slavnostní projevy, kulturní program a celá slavnost byla ukončena slavnostním předáním klíčů od kostela místnímu faráři. Následovala ještě bohoslužba, která byla sloužena olomouckým biskupem.

---

¹³⁹ Poslankyně Jaroslava Batková také intervenovala u Ministerstva školství a národní osvěty i ve věci poskytnutí subvence na přemístění kostela ve výši 20 000 Kčs.

¹⁴⁰ *Dopis Ordinariátu řec. kat. Diecese mukačevské v Užhorodě Radě starších církve československé ze dne 5. 7. 1939.* Archiv CČH v Blansku

¹⁴¹ *Pamětní kniha církve československé v Blansku, c. d., str. 60.*

¹⁴² Kolaudační řízení proběhlo dne 12. května 1937. (*Oznámení okresního úřadu v Boskovicích ze dne 14. 6. 1937,* Archiv CČH v Blansku)

Konečné náklady na koupi, převoz a opětovné postavení kostela a na zakoupení pozemku se vyšplhaly na 88 430 Kčs a 80 hal. Do přesunu nebyli zapojeni památkáři ani jiní odborníci, což se ukázalo jako chyba, protože celý přesun probíhal bez odborného plánu.¹⁴³ V důsledku toho byl celý projekt zejména finančně náročnější, než se předpokládalo.¹⁴⁴

Kostel byl po svém přesunu upraven pro potřeby věřících. Protože vchod do kostela byl vysoký pouze 140 cm a přední část kostela pouze 2 metry, byl postaven na 1 metr vysokou podezdívku. Na délku byl kostel prodloužen o 4 metry. V interiéru byly odstraněny stěny, které oddělovaly prostor jednotlivých srubů. Dále se jednalo o instalaci pohodlných lavic a dostatečného osvětlení. Stěny byly holé, obložené pouze lakovanými deskami a do hlavní lodi byly dodatečně prořezány boční dveře. Z původního interiéru, jaký byl v kostele v Nižním Selišti, jsou dnes v kostele pouze ikony z ikonostasu.

V roce 1946 byly opraveny škody způsobené za druhé světové války výbuchem bomby. Další rekonstrukce proběhla v roce 1973, kdy byla provedena výměna šindelů a měděných makovic na hlavní věži i všech bočních věžičkách. Také byl opraven hromosvod.

V roce 1997 byla zrekonstruována elektroinstalace a byl zapojen zabezpečovací systém napojený na centrální pult městské policie v Blansku. V roce 2005 byly dokončeny opravy střechy a věže. Tato rekonstrukce proběhla pod dohledem Národního památkového ústavu.

Kostel sv. Paraskevy je zapsán v rejstříku kulturních památek České republiky ode dne 3. května 1958.¹⁴⁵

3. 3. 1. Jaromíra Batková-Žáčková

Při transportu kostela z Nižního Seliště do Blanska na Moravě intervenovala ve věci poskytnutí subvence na přemístění kostelíka poslankyně Jaromíra Batková - Žáčková. Na základě této intervence byla poskytnuta subvence ve výši 20 000 Kčs od Ministerstva školství a národní osvěty.¹⁴⁶ Na příkladu poslankyně Batkové - Žáčkové jsem chtěla ilustrovat vliv politiků na státní instituce, které mohly projekty transferu kostelů z Podkarpatské Rusi nejen finančně podpořit, ale - jako v tomto případě - si je dokonce vynutit. Případ Jaromíry Batkové - Žáčkové také reprezentuje dosud spíše opomíjenou politickou činnost žen za první republiky. I proto má smysl si ji alespoň v několika řádcích představit.

---

¹⁴³ Přesun byl dozorován Památkovým úřadem v Brně, ovšem pouze co do naplnění požadavků a ne do jejich provedení. (*Dopis Radě starších církve československé v Blansku ze dne 23. května. 1936*, Archiv CČH v Blansku)

¹⁴⁴ Notář Josef Vosika v dopise píše: „Kdybych byl věděl, co za nepříjemnosti budu s celou věcí mít, nikdy bych se nebyl o věc staral.“ (*Dopis Josefa Vosiky Radě starších církve československé v Blansku ze dne 9. září 1936*, Archiv CČH v Blansku)

¹⁴⁵ Obr. 18

¹⁴⁶ *Dopis radě starších církve československé ze dne 7. května 1936*. Archiv CČH v Blansku

Jaromíra Batková - Žáčková¹⁴⁷ se narodila dne 16. ledna 1902 ve Studénce. Po absolvování dvouleté obchodní školy a nástavbových kurzů na obchodní akademii pracovala jako úřednice v konzumním spolku ve Studénce a v Jednotě zaměstnanců československých drah v Ostravě - Přívoze.¹⁴⁸

Na podzim roku 1919 vstoupila do Československé strany socialistické. V roce 1922 byla zvolena do župního výkonného výboru strany v Moravské Ostravě. Poté začala postupovat po pomyslném stranickém žebříčku stále výše. Od roku 1926 patřila mezi členy ústředního výkonného výboru strany a v roce 1936 se stala členkou předsednictva strany. Do Národního shromáždění byla poprvé zvolena v roce 1935 a zasedala zde až do roku 1939. V souvislosti se změnami v systému politických stran za druhé republiky vstoupila do klubu poslanců Národní jednoty.¹⁴⁹

Jako poslankyně vystupovala zvláště aktivně v zásobovacím výboru, kromě toho byla členkou výborů rozpočtového a sociálně- politického¹⁵⁰. Vedle členství v uvedených výborech se angažovala také ve věci ochrany spotřebitele a hájila zájmy Moravy a Slezska.

Jako poslankyně také využívala svého společenského vlivu, jak je vidět právě na příkladu intervence ve věci přemístění kostelíku do Blanska.

Imunitnímu výboru Národního shromáždění byla jedenkrát přednesena žádost soudu o vydání poslankyně Batkové ve věci přestupku ublížení na cti. Imunitní výbor se však rozhodl nesvolit k trestnímu stíhání.¹⁵¹

Od roku 1924 pracovala v národně socialistickém ženském hnutí, v roce 1936 se stala místopředsedkyní Ústředí žen. Od 1. dubna do 1. září 1939 působila jako tajemnice žen Národního souručenství. Byla také členkou Ženské národní rady, Zemské organizace pokrokových žen moravských a Sokola.¹⁵²

Vedle svého politického působení pracovala také jako redaktorka ženského tisku a žurnalistka.

V roce 1919 se provdala za Jaroslava Batku, se kterým měla dvě děti - syna Jaromíra (zemřel) a dceru Jaroslavu. V roce 1933 však bylo její manželství rozloučeno a o tři roky později se provdala za Bohumila Žáčka.

---

¹⁴⁷ Obr. 28

¹⁴⁸ MUSILOVÁ, D. *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1939*. České Budějovice : Bohumír Němec - Veduta, 2007. ISBN 978-80-86829-31-9, str. 96

¹⁴⁹ MUSILOVÁ, D. c. d., str. 96

¹⁵⁰ ONDŘEJOVÁ, P. *Ženy v československém parlamentu 1918-1938*. Brno : Magisterská diplomová práce Masarykova univerzita Brno, 2006., str. 18

¹⁵¹ *NS RČS 1935-1938, PS, 27. schůze, část 8/8 (18. 2. 1936)* [online]. Praha : Parlament české republiky [cit. 2011-03-15]. Dostupné na WWW: < <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/027schuz/s027008> >.

¹⁵² ONDŘEJOVÁ, P. c. d., str. 19.

Dne 1. října 1939 byla zadržena gestapem a ve vazbě vězněna do 19. října. Poté byla propuštěna, ale až do října roku 1942 nevykonávala žádnou profesní činnost. Od 1. října roku 1942 do 1. srpna roku 1945 pracovala jako pokladní v optickém závodě firmy Pučan a Pospíšil v Brně. Za okupace byla také činná v ilegálních organizacích strany na Moravě.

Po osvobození se stala členkou Prozatímního Národního shromáždění. V roce 1946 byla zvolena poslankyní Ústavodárného shromáždění. Po komunistickém převratu rezignovala a odešla do exilu.¹⁵³

Jaromíra Batková - Žáčková zemřela v roce 1991 jako poslední z žen, které zasedly v prvorepublikovém Národním shromáždění.¹⁵⁴

3. 4 Kostel sv. Mikuláše, Nová Paka

Kostel svatého Mikuláše v Nové Pace¹⁵⁵ patří mezi bojkovský typ dřevěných kostelů z Podkarpatské Rusi. Nad babincem ční štíhlá věž s barokovitou kopulí, nad dalšími dvěma sruby jsou kopule podobné formy. Převis střech tvoří předsíň, zepředu a po stranách podepřených vždy 6 sloupy, kam se mohli ukrýt kolemjdoucí při nepřízní počasí nebo kde seděli návštěvníci bohoslužeb, kteří se nevešli do vnitřku kostela.

Kostel je 14,10 metrů dlouhý, v nejširším místě měří 8, 20 metrů.¹⁵⁶ V interiéru kostela se dochovala původní křtitelnice, ve které byly děti křtěny ponořením do vody. Aby nebyly ponořovány do studené vody, je ve křtitelnici nádoba na žhavé uhlí, která vodu ohřeje. Ikonostas je, kvůli hrozbě vykradení kostela, instalován pouze během bohoslužeb. Je tvořen obrazem Proměnění Páně, obrazy 12 apoštolů, dvanácti obrazy s výjevy ze života Matky Boží i Krista a obrazy dalších světců. Obrazy byly opraveny K. Mendlíkem, žákem malířské dílny Václava Kretschmera. Svatostánek v presbyteriu je ukryt pod baldachýnem. Tento kostel je jediný z převezaných kostelů, který má nad svatostánkem právě baldachýn.

Celý kostel je postaven z dubových trámů, které byly padesát let macerovány v nádržích v roztoku s příměsí volské krve a modré skalice, aby bylo zabráněno napadení dřeva dřevokazným červem.¹⁵⁷

---

¹⁵³ MUSILOVÁ, D. c. d., str. 97.

¹⁵⁴ MUSILOVÁ, D. *Činnost poslankyně Jaromíry Batkové-Žáčkové v Národním shromáždění Československé republiky*. in *Sborník prací Filozofické fakulty Ostravské univerzity. Historie*, č. 16 Ostrava : Sfinga, 2009.

¹⁵⁵ Obr. 19

¹⁵⁶ *Řeckokatolický kostelík z Podkarpatské Rusi*, text, soukromý archiv Adama Kretschmera.

¹⁵⁷ *Toulavá kamera* [online]. Praha : Česká televize [cit. 2011-03-01]. Dostupné na WWW: <http://toulavakamera.ct24.cz/article.asp?article_id=1405>.

Kostel svatého Mikuláše v Nové Pace byl postaven na počátku 18. století. v Bobovišti v Mukačevském okrese. Když si věřící v Bobovišti postavili větší kostel, byl kostel svatého Mikuláše přenesen do Obavy u Užhorodu.¹⁵⁸

Ve dvacátých letech byl v Obavě postaven nový zděný kostel. Pro udržování dřevěného kostela neměli věřící dostatek prostředků, a proto se rozhodli kostel odprodat. Dalším důvodem pro prodej kostela byl nedostatek financí pro zděný kostel, který potřeboval ještě omítnout a dokončit¹⁵⁹.

Továrník Otto Kretschmer¹⁶⁰ chtěl zakoupit kostel po své cestě na Podkarpatskou Rus na konci 20. let. Původně měl zájem o kostel z obce Urmeziovo (Ruské Pole), avšak zde nebyl kněz, což způsobovalo administrativní průtahy ve vyřízení celé záležitosti. Proto mu byl Cyrilem Kochannyj-Goralčukem nabídnut ke koupi kostel v Obavě. Náboženská obec v Obavě původně chtěla kostel prodat za 30 000 Kčs, ale referent Kochannyj-Goralčuk cenu dohodl na 20 500 korun. Celkem zaplatil továrník Kretschmer za kostel, rozebrání a odvoz 25 000 korun. Kostel měl v té době vyšší hodnotu, takže koupě byla i dobrou investicí. Kostel byl prodán v červenci roku 1930 a vzápětí byl realizován jeho převoz do Nové Paky.¹⁶¹

Kostel rozebíral A. Zeman ze Spořilova. Tento stavitel rozebíral i kostel svatého Michala z Medvedovců a na základě této zakázky byl pro rozebrání kostela v Obavě doporučen Cyrilem Kochannyj-Goralčukem.

Kostel byl převezen do zahrady Kretschmerových na Husův kopec v Nové Pace. Na žádost přátel pana Kretschmera byl kostel postaven tak, že o slunovratech, při pohledu z věže, zapadá slunce přesně za kaplí bývalého hradu Kumburk.¹⁶² Kostel sloužil jako soukromé muzeum církevních památek nového majitele. Byla zde umístěna například sbírka lidových maleb na skle.¹⁶³

Továrník Otto Kretschmer zemřel jako oběť nacistické perzekuce za pomoc židovským přátelům v roce 1945.¹⁶⁴ Kostel následně připadl do rukou státu a 20 let sloužil jako skladiště. Až nový ředitel muzea v Nové Pace se zasloužil o opětovné přiznání statutu památky pro

---

¹⁵⁸ BENDA, M. a kol. c. d.

¹⁵⁹ *Dopis Cyrilla Kochannyho ze dne 26. 8. 1929*, soukromý archiv Adama Kretschmera

¹⁶⁰ Továrník Otto Kretschmer se narodil 25. ledna 1874 v Nové Pace. Po otci Hynkovi převzal ruční pletárnu na vlněné zboží, kterou rozšířil i na zboží valchované. Po první světové válce přesídlil do Nuslí. V Nové Pace zalesnil strán pod Husovým kopcem a zřídil zde park. Otto Kretschmer sbíral stará i moderní díla českých malířů. Jeho galerie i sbírky českého porcelánu patřily mezi největší soukromé sbírky českého umění v Praze. (*Novopacko : vlastivedná monografie okresu*. Nová Paka : Okresní školní výbor : Kulturní odbor učitelské jednoty Budeč, 1924-1934, III. díl, str. 725)

¹⁶¹ *Novopacko : vlastivedná monografie okresu*, c. d., str. 547)

¹⁶² *Toulavá kamera* c. d.

¹⁶³ Tato sbírka byla po záboru kostela v roce 1957 z velké části na místě rozbita.

¹⁶⁴ *Dřevěný kostelík v Nové Pace* in. *Krkonoše : Měsíčník o přírodě a lidech*. Vrchlabí : Správa Krkonošského národního parku, 1999. str. 28

tento kostel. Po roce 1989 byl kostel vrácen rodině Kretschmerových. Jako první zrestauroval Adam Kretschmer ikonostas: „První jsem dal zrekonstruovat ikonostas, který byl nastříkáním nějaké protihořlavé látky strašně poničen: padly na to skoro všechny mé úspory. Rozhodl jsem se proto nabídnout kostelík řeckokatolické církvi, aby mi pomohla s jeho údržbou.“¹⁶⁵

V roce 1991 byl kostel vysvěcen řeckokatolickou církví. Na svátek svatých Cyrila a Metoděje se zde koná pout', na kterou přijíždí asi 500 lidí.¹⁶⁶

3. 4. 1. Kyrill Kochannyj-Goralčuk

Kyrill Kochannyj-Goralčuk je jedinou osobou představovanou v této práci, která působila na Podkarpatské Rusi. Vstoupil do projektu převozu kostelů do Prahy, Kunčic pod Ondřejníkem, Dobříkova a Nové Paky. Za zvláště cenné považují jeho vzpomínky na život v Praze ve společnosti přátel z okruhu umělců a spisovatelů.

Kyrill Kochannyj-Goralčuk se narodil dne 24. května roku 1888 v Chotíně v Besarábii.¹⁶⁷ Studoval střední školu v Saratově a pak učitelský ústav ve Feodosii na Krymu. Již v té době byl žurnalisticky činný.¹⁶⁸ V roce 1907 se zúčastnil studentských demonstrací.¹⁶⁹ Za tuto účast a pobuřující řeči byl v roce 1907 odsouzen na tři roky vězení na Sibiři a k doživotnímu vyhnanství.¹⁷⁰ Z vyhnanství se mu v roce 1911 podařilo uprchnout.

Přes Irkutsk a Jakutsk se dostal až na italský ostrov Capri, kde se potkal s exkursí českých studentů ekonomických věd v čele s Jiřím Kohoutem. Ti jej přemluvili k cestě do Prahy.

Samotná cesta z ostrova do Prahy prozrazuje mnoho o dobrodružné životní povaze.¹⁷¹ Na nádraží Franze Josefa I. v Praze jej čekalo na třicet lidí, kteří byli veselé mysli i skutků. Skupinu tvořili malíři, spisovatelé, hudebníci a učitelé.¹⁷²

Kyrill Kochannyj-Goralčuk se v Praze pohyboval ve společnosti bohémů, ke které patřili zejména umělci a literáti.¹⁷³ Politicky Kochannyj-Goralčuk tuto skupinu řadí mezi

---

¹⁶⁵ *Dřevěný kostelík v Nové Pace* c. d.

¹⁶⁶ Obr. 20

¹⁶⁷ Dnešní Ukrajina

¹⁶⁸ *Dopis Magistrátu hlavního města Prahy ve věci Kyril Kochanyj Goralčuk, státní občanství ze dne 27. srpna 1920.* soukromý archiv rodiny Kochannyj-Goralčuk.

¹⁶⁹ Pop, I., str. 128

¹⁷⁰ *Dopis Magistrátu hlavního města Prahy ve věci Kyril Kochanyj Goralčuk, státní občanství ze dne 27. srpna 1920.* c. d.

¹⁷¹ Z Capri do Milána jel vlakem. Pak pokračoval skoro pěšky k italským jezerům Lago di Como. Alpy překonal pěšky, bez kompasu, radujíce se přitom z krásné přírody. Po čtrnácti dnech dorazil do švýcarského Davosu, odkud byl ovšem na druhý den vyhoštěn. Stalo se tak na přání diplomatického průvodu carského ministra zahraničí Izvolského. Proto pokračoval do Curychu, kde napsal o své dosavadní cestě článek do novin *Odesskeje Novosti*. A konečně z Curychu jel za 32 franků do Prahy vlakem.

¹⁷² *U zlomečku dějin ČSSR.* c. d., str. 2

¹⁷³ Tuto společnost popisuje při líčení prvního večera po příjezdu do Prahy. Večer po příjezdu navštívil s přáteli v Národním divadle představení Jiráskovy *Kolébky*. Po skončení představení pokračovala zábava v hostinci u Fleků. Atmosféru v lokále líčí Kochannyj-Goralčuk takto: „Po představení skupina as 20 osob namířila k

individualisty a anarchisty. Po krátkém pobytu se rozhodl v Praze zůstat coby zpravodaj *Odesskij Novosti*.¹⁷⁴

V Praze začal pracovat jako pomocná síla v textilce Kubinského v Holešovicích. Kromě toho dával hodiny ruštiny,¹⁷⁵ studoval češtinu, psal novinové články a přednášel o revolučním hnutí v Rusku. Protože však přednášková činnost začínala Kochannyj-Goralčuka stále více vytěžovat, podal v továrně výpověď. Seznámil se také s dalšími spisovateli¹⁷⁶, umělci a politiky. Při různých politických příležitostech a také jako administrátor spolku Unitas (později Knihovna a čítárna L. N. Tolstého)¹⁷⁷ se seznámil s profesory Machalem, Polívkou a Masarykem.

V roce 1912 se Kochannyj-Goralčuk považoval již za zcela zdomácnělého v Praze. Pořádal i mnoho přednášek o Rusku. Kvůli této své veřejné činnosti byl sledován policií, která se však chovala korektně.¹⁷⁸ Činnost Kochannyj-Goralčuka byla ze strany státních orgánů hodnocena jako nezávadná.¹⁷⁹

V roce 1913 psal Kochannyj-Goralčuk knihu *V Sibiřském vyhnanství*. Její rychlé rozebrání popudilo carské úřady.¹⁸⁰ Pro případ nebezpečí si Kochannyj-Goralčuk sjednává jako svého obhájce JUDr. Václava Boučka.

Kyrill Kochannyj-Goralčuk byl zatčen 14. dubna 1914 ve svém bytě v Blanické ulici číslo 8.¹⁸¹ Důvodem jeho zatčení bylo podezření z vraždy, kterou měl spáchat dne 9. října 1912 na generál-gubernátorovi Masjutinovi v Kyjevu. Obvinění však bylo pouze záminkou k tomu, aby byl Kochannyj-Goralčuk vydán do Ruska. Protože však za něj intervenovali jeho přátelé,¹⁸² byla deportace odložena. Kochannyj-Goralčuk svou nevinu prokázal zápisem do

---

„Fleků“, jak mi to slíbili na Kapri. Starobylá pivnice. Plno ruchu a zpěvu. Černé pivo v půllitrech. Čiperné servírky... Připomíná mi to Mnichovské a Peštšské pivnice. Naše společnost obsadila dva stoly a Hašek řídil hodování. Na stole se objevily soudečky s pivem a půllitry k tomu. Objevila se „očka“, fazolky, sardinky... A ten nejsilnější (to byl „řikají mi Hašek“) si objednal něco pevnějšího - kus husy. ... Rozjařené zpěvy českých a pokud to šlo i ruských písní. Celý sál se plnil zvědavci, písně se přenášely do dalších místností. Ke dvěma stolům přidávali další. Veselí nemělo konce a ve dvanáct se těžko od těch stolů „odmotávalo“.“ (*U zlomečku dějin ČSSR*. c. d., str. 3)

¹⁷⁴ *U zlomečku dějin ČSSR*. c. d., str. 3

¹⁷⁵ Toto zaměstnání mu pomohl najít Jaroslav Hašek. POP, I. *Podkarpatské Rus : osobnosti její historie, vědy a kultury*. Praha : Libri, 2008. str. 128

¹⁷⁶ Přeložil například některá díla F. X. Šaldy.

¹⁷⁷ Spolek se původně jmenoval Mladé Rusko (Molodaja Rossiju), v roce 1907 byl přejmenován na Unitas, od roku 1911 se jmenoval Knihovna a čítárna L. N. Tolstého. Za první světové války svoji činnost přerušil. Spolek zanikl v roce 1934. (LAŠTOVKA, M. *Pražské spolky : Soupis pražských spolků na základě úředních evidencí z let 1895-1990*. Praha : Scriptorium, 1998. ISBN 80-902151-9-X)

¹⁷⁸ *U zlomečku dějin ČSSR*. c. d., str. 9

¹⁷⁹ *Dopis c. k. okresnímu hejtmánství v Nové Pace ze dne 27. října 1913*. soukromý archiv rodiny Kochannyj-Goralčuk

¹⁸⁰ *U zlomečku dějin ČSSR*. c. d., str. 8

¹⁸¹ Zpráva o zadržení a zatknutí.

¹⁸² Zejména Vojtěch Sapík. Ve vězení ho navštívila i Alice Masaryková, která mu donesla kytici rudých růží.

knihy hostů, který učinil během radiologického kongresu v Praze v době, kdy měl být Masjutin zavražděn.¹⁸³ Z vězení byl propuštěn dne 3. června 1914¹⁸⁴, protože údajné důkazy se ukázaly jako zcela nepodložené.¹⁸⁵

Po propuštění byl však vyhoštěn ze všech Korunních zemí na říšské radě zastoupených.¹⁸⁶ Vyhoštění nebylo zrušeno ani po odvolání.¹⁸⁷ Po vypuknutí první světové války přítomnost Kochannyj-Goralčuka v Praze zřejmě nebyla kontrolována, a tak mohl v Praze zůstat.

Svémi styky s přáteli z Vídně dosáhl toho, že za 400 Kč měsíčně dostával zprávy z tajných pramenů, které předával odbojové organizaci Maffie, ve skupině JUDr. Šámala.¹⁸⁸ Za toto své působení byl vyznamenán revoluční medailí za odboj roku 1914-1918.¹⁸⁹

Během svého předválečného působení se seznámil s Bohuslavem Vrbenským. Bohuslav Vrbenský byl v nové vládě Československa jmenován ministrem pro zásobování lidu. Na tomto ministerstvu zaměstnal Kochannyj-Goralčuka jako odborného poradce.

V roce 1920 bylo Kochannyj-Goralčukovi uděleno československé státní občanství.¹⁹⁰

V témže roce pak přestoupil na Ministerstvo školství a národní osvěty. Díky svým jazykovým znalostem¹⁹¹ byl poslán do Užhorodu.¹⁹² V Užhorodu působil na pozici kulturního referenta, v jeho kompetenci bylo bojovat za vymýcení negramotnosti, zřizovat knihovny, čítárny, lidové domy, muzea a podporovat osvětové mimoškolní projekty.¹⁹³ Na Podkarpatské Rusi také zařizoval převezení kostelů do Prahy, Kunčic pod Ondřejníkem, Nové Paky a Dobříkova. Vydával i latinskou psané noviny Zorja a vydal několik publikací o Podkarpatské Rusi.¹⁹⁴

Dne 2. června 1921 se oženil s Olgou Svobodovou.¹⁹⁵ V roce 1922 se narodila jejich dcera Olga, o tři roky později syn Dimitrij.¹⁹⁶ Během působení Kochannyj-Goralčuka zůstala jeho

---

¹⁸³ *U zlomečku dějin ČSSR. c. d., str. 11*

¹⁸⁴ *Dopis c. k. policejnímu ředitelství v Praze ze dne 3. června 1914.* soukromý archiv rodiny Kochannyj-Goralčuk.

¹⁸⁵ *České slovo : ústřední orgán České strany národně sociální.* Praha : Melantrich, 3. června 1914.

¹⁸⁶ *Nález o vyhoštění ze dne 3. června 1914.* soukromý archiv rodiny Kochannyj-Goralčuk.

¹⁸⁷ *Stížnost do nálezu vypovídacího ze dne 3. června 1914, datováno dne 4. června 1914.* soukromý archiv rodiny Kochannyj-Goralčuk.

Dopis Kyrillu Vas. Kochannymu, žurnalistovi ze dne 25. července 1914. soukromý archiv rodiny Kochannyj-Goralčuk.

¹⁸⁸ *Dotazník ze dne 4. října 1945.* soukromý archiv rodiny Kochannyj-Goralčuk, str. 3

¹⁸⁹ *Dotazník ze dne 4. října 1945 c. d., str. 1*

¹⁹⁰ *Dopis Magistrátu hlavního města Prahy ve věci Kyril Kochanyj Goralčuk, státní občanství ze dne 27. srpna 1920. c. d.*

¹⁹¹ Kochannyj-Goralčuk mluvil plynne rusky, česky a ukrajinsky, částečně polsky a italsky. *Dotazník ze dne 4. října 1945 c. d., str. 1*

¹⁹² Obr. 30

¹⁹³ *Dotazník ze dne 4. října 1945 c. d., str. 3*

¹⁹⁴ V roce 1929 kniha *O Podkarpatské Rusi, 1930 Kulturnyje dostiženja na Podkarpatskoj Rusi, 1931 Podkarpatské Rus v minulosti a přítomnosti.* POP, I. c. d., str. 129

¹⁹⁵ Obr. 29

manželka s dětmi v Praze. Zřejmě proto psal továrníku Oto Kretschmerovi, zda neví něco o jeho přesunu do Prahy.¹⁹⁷

V roce 1930 se vrátil do Prahy. Dále působil na Ministerstvu školství v odboru sociální péče o studenty. Z tohoto ministerstva byl v roce 1943 převeden do Národní pedagogické knihovny Komenského.

Za okupace pomáhal sovětskému zastupitelství získávat informace a zprávy o činnosti německých úřadů. Působil jako spojka mezi českými vědci a odborníky a sovětskou stranou.¹⁹⁸ Po válce působil opět na Ministerstvu školství.

Kyryll Kochannyj-Goralčuk zemřel dne 26. června 1974 v Praze.

3. 5 Kostel sv. Mikuláše, Hradec Králové

Kostel svatého Mikuláše¹⁹⁹ z Malé Polany se řadí ke kostelům lemkovského typu.²⁰⁰ Kostel je klasického třisrubového půdorysu. Nad vstupní síní se tyčí asi 13 metrů vysoká věž, typická právě pro lemkovský typ kostela, střední srub má mansardovou střechu zakončenou věžičkou a kněžiště má mansardovou střechu nižší, také zakončenou věžičkou. Kostel je postaven z tisového dřeva. Střecha je šindelová a šindel chrání kostel i na vnějších stěnách. Kostel je 14, 35 metrů dlouhý, u vstupního průčelí 6, 55 m široký, u kněžiště je pak zúžen na 4, 05 m. Dřevěný kostel je postaven na zděné podezdívce, která zároveň i chrání kostel před pronikáním vlhkosti od země. Okolo kostela je postavena ohrada s dřevěnou vstupní brankou, která byla zakoupena od kostela v Nižním Mirošově.

Z vnitřního inventáře tvoří nejpočetnější skupinu obrazy. Na vnitřních stěnách byla na plátně malovaná křížová cesta, která se však dochovala ve velmi špatném stavu a byla nutná její rekonstrukce. Na levé straně se pak dochoval velký obraz sv. Mikuláše a obraz Panny Marie s Ježíškem, který je mimo tváře dřevěným reliéfem. Ikonostas v průčelí lodi má šířku 5 metrů a je 3, 8 metrů vysoký. Na vrchu má dřevěný řecký kříž a po stranách dřevěné malované kresby představující sv. Jana a Pannu Marii. Ikonostas sám je tvořen ikonami 6 starozákonních proroků, Krista - cara, Panny Marie a Jana Křtitele. Dále zde najdeme ikony 6 apoštolů a obraz Večeře Páně, který je obklopený ikonami ze života Krista. Další ikony jsou vedle ornamentálně vyřezávaných carských dveří, které byly převezeny velmi zachovalé.

---

¹⁹⁶ Cyrill Kochannyj-Goralčuk, státní zaměstnanec. Vyplnění dotazníku o starobní důchod podle zákona o starobním pojištění ze dne 12. února 1951. soukromý archiv rodiny Kochannyj-Goralčuk

¹⁹⁷ Dopis velectěnému panu továrníku ze dne 23. července 1930. soukromý archiv Adama Kretschmera

¹⁹⁸ Dotazník ze dne 4. října 1945 c. d., str. 3

¹⁹⁹ Obr. 21

²⁰⁰ Kostely lemkovského typu se nacházejí na východním Slovensku. Ačkoli tedy geograficky mezi ostatní typy kostelů nespádají, svojí architekturou jsou řazeny mezi kostely z Podkarpatské Rusi (Havel, J. c. d., Sičyňskij, V. c. d.). Proto byl kostel sv. Mikuláše z Malé Polany zahrnut do této bakalářské práce.

Za ikonostasem je kněžiště (presbyterium). Oltář v kněžišti je dřevěný a je na něm umístěn obraz Piety v barokním rázu. Před oltářem je dřevěný svatostánek s pozlaceným řeckým křížem. Vedle hlavního oltáře se nachází ještě menší oltář s obrazem Zvěstování.

Další vnitřní inventář byl přenesen do nového kostela v Malé Polaně, avšak po prodeji kostela byly tyto předměty odeslány spolu s kostelem. Jedná se o šest zlacených svícňů, dva dřevěné figury, které také sloužily jako svícny a o jeden dřevěný kalich.²⁰¹

Řeckokatolický kostel svatého Mikuláše pochází z Malé Polany u Medzilaborců na východním Slovensku. Byl postaven mezi lety 1502-1510 v Habuře v okrese Medzilaborce na východním Slovensku. Stavbu financovali sami haburští obyvatelé, kteří potřebovali místo pro bohoslužby. Staviteli byli slovenští tesařští mistři pocházející z ruského Polska.²⁰² Po svém dostavění v roce 1510 byl kostel zasvěcen svatému Michalu archandělovi. V roce 1740 začal být kostel pro potřeby Haburských příliš malý a proto byl v obci vystavěn nový kostel. O kostel sv. Michala se ucházela obec Míková a Malá Polana. Rozhodnutím místního faráře byl kostel prodán v roce 1741 do obce Malé Polany za asi 40 zlatých.²⁰³ Kostel byl znovu postaven v letech 1744-1745, ale z neznámých důvodů byl převeden do plného majetku obce a znovu vysvěcen až v roce 1759. Nový patronem kostela se stal svatý Mikuláš divotvorce. Kostel byl spravován z farního úřadu v obci Míková.

Za první světové války, po vpádu Rusů do obce v letech 1914-1915, byl kostel velmi poškozen, hlavně z vnější strany. Byly také zničeny archivní dokumenty, které se vázaly k historii kostela.²⁰⁴ Po válce byl kostel v letech 1920-1921 opraven. V roce 1929 byl v obci vystavěn nový zděný kostel, protože „malý dřevěný kostel byl už velmi starý“²⁰⁵. Obec však již neměla prostředky na údržbu starého kostelíka. Protože nechtěla, aby kostelík zanikl, zamýšlela jej odprodat. Možnost koupit kostel jako vzácnou památku lidové architektury byla nabídnuta městu Hradec Králové v březnu roku 1935. Kostel měl plnit i roli senzace pro celé město a přilákat turisty.

Kostel nabízel ke koupi stavitel Alojz Matulík, který nabízel i vyjednání celého převozu s obcí i farností v místě, odkud kostel pochází. Městu Hradec Králové nabízel také kostely v Mirošově a v Nyklově. Oba kostely však byly zástupci města odmítnuty, neboť byly značně zchátralé a nehodily se k převozu.

---

²⁰¹ *Zápisnica vnútorného zariadenia kostela ze dne 20. dubna 1935.* SOkA Hradec Králové, c.d.

²⁰² *Historie dřevěného řec. kat. kostela v Malej Polaně, převezeného do města Hradce Králové ze dne 10. října 1935.* SOkA Hradec Králové, fond Archiv města Hradec Králové, i.č. 2068, Koupě pravoslavného kostela z Malé Poljany, údržba patronátních staveb, Bílá věž, 1935-1948, kart. 505.

²⁰³ *Historie dřevěného řec. kat. kostela v Malej polaně, převezeného do města Hradce Králové.* c. d.

²⁰⁴ Z tohoto důvodu se nejstarší historie kostela opírá převážně o výpovědi obyvatel Malé Polany.

²⁰⁵ *Historie dřevěného řec. kat. kostela v Malej polaně, převezeného do města Hradce Králové.* c. d.

V dubnu se na východní Slovensko vypravila delegace z Hradce Králové a ke koupi vybrala kostel z Malé Polany. Výhodou této koupě bylo i o, že kostel se prodával včetně interiéru, Božích muk a vstupní budky.

Samotná idea zakoupení kostela podkarpatorského typu měla oporu zejména v argumentu, že město získá velmi cennou památku lidového umění slovesného, stavitelského, řezbářského a malířského. Objekt, který takto město získá, bude mít vyšší cenu, než jsou vynaložené náklady. Kostel se také stane atrakcí pro cizinecký ruch. Kostel byl zamýšlen jako památník k uctění padlých ve světové válce. K určení kostela jako památníku obětí světové války sloužily důvody, vyložené v Návrhu na zakoupení, převezení a rekonstrukci řecko-katolického dřevěného kostelíka v Malé Polaně: „Kostelík pochází z bojiště husitského bratrstva i z bojiště světové války, která v oněch krajinách zuřila r. 1915 a mnoho takových kostelíků zničila. Kostelík bude umístěn v Jiráskových sadech, který o husitském bratrstvu psal i o bojištích a krajinách, z nichž kostelík pochází. Památka padlých a obětí světové války u nás dosud uctěna není a stalo by se tak způsobem originelním.“²⁰⁶

Stavitel Matulík jednal i s jinými městy (Moravská Ostrava, Olomouc, Prostějov) a proto na zástupce města tlačil, aby koupi uskutečnili co nejdříve.²⁰⁷

Přestože zájemců o koupi kostela bylo několik, církevní obec Malá Polana na svém zasedání dne 6. dubna 1935 rozhodla, že kostel bude prodán městu Hradec Králové.

Pozemek, na který měl být kostel v Hradci Králové umístěn, byl v majetku vojenské správy. Bylo dojednáno, že pozemek bude městu pronajat na 50 let za částku jedna koruna za rok. Město tento krok hodnotilo velmi pozitivně, neboť „v něm (vojenském pozemku) více zakotví“.²⁰⁸

Koupě kostela a jeho převoz byly realizovány z prostředků, které byly shromážděny na vkladní knížce jako nevyzvednutá odměna za starostování Josefa Pilnáčka.²⁰⁹

Dne 16. dubna roku 1935 schválila městská rada koupi kostela. Vzápětí se však ozvaly i protestní hlas Spolku pro okrašlování a ochranu domoviny v Hradci Králové, který městské radě psal, že ve městě je nedostatek dětských hřišť a jiné památky (Mariánské sousoší, Gočárovo schodiště, kašna před soudní budovou) chátrají. Kostel se navíc stane „mrtvým objektem v cizím prostředí“.²¹⁰ Jako odpověď bylo zdůrazněno, že památky jsou opravovány postupně a dětských hřišť je dostatek. Z celkové rozlohy města 341, 51 hektarů zabírají parky

²⁰⁶ *Dopis městské radě ze dne 15. dubna 1935.* SOKA Hradec Králové, c. d.

²⁰⁷ *Dopis Slavnému Mestkému úřadu v Hradci - Králové ze dne 31. března 1935.* SOKA Hradec Králové, c. d.

²⁰⁸ *Dopis městské radě ze dne 15. dubna 1935,* c. d.

²⁰⁹ *Dopis městské radě ze dne 15. dubna 1935,* c. d.

²¹⁰ *Dopis Spolku pro okrašlování a ochranu domoviny v Hradci Králové ze dne 15. dubna 1935.* SOKA Hradec Králové, c. d.

a sady 48, 51 hektarů, tedy 14 % území. Naproti tomu průmysl zabírá pouze 13, 90 hektarů. Místa pro sportovní vyžití mládeže lze navíc rozšířit zpřístupněním školních hřišť po skončení výuky.²¹¹ Kostel navíc bude svoji hodnotou převyšovat náklady, které byly vynaložené na jeho pořízení, a bude lákat cizí návštěvníky.

Na stranu radnice se postavil i večerník *České Slovo*. Dne 24. dubna zveřejnil článek o připravovaném zakoupení kostela, ve kterém vyzdvihoval jeho hodnotu. Kromě toho zdůraznil, že kostel bude zakoupen z peněz soukromníka, který peníze určil na zakoupení kostelíka a ne na jiné účely.²¹²

Celková cena kostela byla sjednána na 12 000 korun, 1 000 korun obdržel ředitel školy v Malé Polaně za jednání s místním farním úřadem a 15 000 korun dostal jako odměnu za práci stavitel Matulík. Doprava kostela stála 9 000 korun. Podezdívka kostela stála 3 000 korun a impregnace nového materiálu 1 000 korun. Celkové náklady na zakoupení a převoz kostela tak dosáhly částky 41 000 korun.

Dne 10. května 1935 povolila stavbu kostela Vojenská správa. Dne 20. května začalo rozebírání kostela v Malé Polaně, odkud byl kostel počátkem června převezen do Medzilaborců a poté po železnici do Hradce Králové. O „loučení“ s kostelem psal městské radě stavitel Matulík takto: „Odvezení kostela z obce bylo velmi dojemné i přes to, že občané jsou vám vděční, že jste kostel koupili. Celý rozebraný kostel i s bednami byl naložený v pátek na 22 povozů. V sobotu ráno, ačkoli byl všední pracovní den, přišli se s kostelem rozloučit ve svátečním oblečení všichni občané, staří i mladí. Za vyzvánění obou zvonů z nového kostela a za pláče všech občanů rozjel se dlouhý průvod z vesnice a všichni vesničané se rozešli teprve, když jim poslední povoz zmizel za obzorem.“²¹³

Okolo kostela v Hradci Králové byla postavena ohrada se vstupní brankou. Kostel byl tak zasazen do prostředí mírného návrší Jiráskových sadů podobně, jako byl umístěn v Malé Polaně.

Vnitřní obrazy v kostele opravil akademický malíř profesor Bohumil Lizner za sjednanou částku 6 000 korun.

Dne 10. července po dokončení stavebních prací byl kostel předán starostovi. V kostele pak byla instalována informační deska s nápisem: „Starobylý tento kostelík převezen byl z východního Slovenska na paměť všech, kdož za světové války 1914 - 1918 obětovali život za lepší příští Československa.“

---

²¹¹ Zpráva techn. kanceláře, nedatováno, pravděpodobně duben 1935. SOKA Hradec Králové, c. d.

²¹² *České slovo* : ústřední orgán České strany národně sociální. Praha : Melantrich, 24. dubna 1935.

²¹³ *Dopis Mestskej rade v Hradci - Králové ze dne 10. června 1935*. SOKA Hradec Králové, c. d.

Slavnostní otevření kostela proběhlo dne 28. října 1935 v půl dvanácté. Na programu byl zpěv chorálu v podání vojenské hudby, proslov starosty Pilnáčka a zástupce legionářů profesora Nachtmana a na závěr zpěv státních hymen vojenskou hudbou.

V kostele byly příležitostně konány řeckokatolické bohoslužby spolku Svépomoc ukrajinských emigrantů pro severovýchodní Čechy, jako například v dubnu roku 1938, kdy zde byly slaveny řecko-katolické Velikonoce.

V lednu roku 1941 byl kostel bezplatně propůjčen české pravoslavné církvi v Hradci Králové a bylo dovoleno také vysvěcení kostela pro bohoslužebné účely. Kostel stále zůstal v majetku města. V roce 1942 po atentátu na Heydricha a následné perzekuci české pravoslavné církve byl kostel vrácen městskému úřadu. Po skončení války byl kostel opět zapůjčen pravoslavné církvi,²¹⁴ v jejímž držení je dodnes.²¹⁵

3. 5. 1. Josef Pilnáček

V následujících několika odstavcích bude naznačen vzestup rodiny Pilnáčků. Pro veřejné působení Josefa Pilnáčka a Josefa V. B. Pilnáčka v komunální politice je rodinné zázemí rozhodující. Vzestup z malé živnosti k prosperující továrně, spojený s vylepšením finanční situace, dovoluje nejen působit v komunální politice, ale též jako mecenáš podporovat neziskové projekty ve městě. Mecenášství rodiny Pilnáčků je spojeno nejen s přesunem kostelíka z Malé Polany do Hradce Králové

První mydlářem v rodině Pilnáčků byl Matěj Pilnáček. Narodil se v roce 1795 a v roce 1812 získal výuční list mydlářský od mistra Josefa Špuláka. Po získání praxe založil v Kuklenách (předměstí Hradce Králové) vlastní živnost. Zemřel v roce 1887.²¹⁶

Jeho syn Václav Pilnáček se narodil v roce 1822. Vyučil se u otce a poté cestoval po Čechách, Rakousích, Štýrsku a Terstu. V roce 1854 od otce převzal živnost v Kuklenách.

Pravým zakladatel mydlářské továrny byl syn Václava Pilnáčka Josef. Josef Pilnáček se narodil dne 14. března 1853. Studoval v Hradci Králové a v Broumově. Po vyučení v roce 1875 zakládá vlastní podnik v domě číslo 21 na Velkém náměstí.²¹⁷ V květnu roku 1875 se oženil s Hermínou Weidnerovou, dcerou továrníka v Kuklenách. Věno, které do manželství přinesla Hermína, bylo vítaným kapitálem pro koupi domu, kde měl Josef Pilnáček až dosud pronajatou dílnu. V roce 1895 pak zakoupil pozemek v Pospíšilově třídě, kde do roku 1899

---

²¹⁴ *Hlas pravoslavií*. Praha : Evangelické nakladatelství, 1947, str. 46.

²¹⁵ Obr. 22

²¹⁶ ZIEGLOSER, J. *Královéhradečtí mydláři Pilnáčkové vzpomínají 125 let své práce : vzácné jubileum českého podniku*. Hradec Králové : Josef Pilnáček, 1937, str. 13.

²¹⁷ Zde najal obchod a mydlářskou dílnu ve dvoře od vdovy po mydláři Hartmannovi.

vystavěl tovární budovy, sklady, stáje i byty pro zaměstnance.²¹⁸ Soukromá dílna tak byla rozšířena na celý tovární podnik.

Vedle práce v továrně působil Josef Pilnáček i v komunální politice. Byl starostou II. živnostenského společenstva, starostou Záložny, předsedou Právovárního měšťanstva a náměstkem starosty města.²¹⁹

Josef Václav Bohuslav Pilnáček²²⁰, syn Josefa Pilnáčka, se narodil 21. února roku 1877. V roce 1899 se vrací ze zahraničí a vzápětí vstupuje do otcova závodu. V roce 1904 dostává od otce prokuru, tedy jistou formu plné moci pro správu podniku. Od roku 1912 je Josef V. B. Pilnáček otcovým společníkem. Vedle výroby běžných mýdel vyráběla továrna i toaletní mýdla v dekorativních obalech, voňavky, sodu a voskové, stearinové a parafínové svíčky. Sklady měla továrna v Praze-Karlíně i ve Vídni.²²¹

V září roku 1929 umírá Josef Pilnáček, zakladatel továrny. Brzy po jeho úmrtí přichází do továrny syn Josefa V. B. Pilnáčka Josef P. Z. Pilnáček, který podobně jako otec získal vědomosti a praxi v cizině.

Josef Václav Bohuslav Pilnáček se stejně jako otec angažoval v komunální politice.²²² V roce 1929 byl zvolen starostou města Hradec Králové, továrnu předal synovi a cele se věnoval práci pro město.²²³ Ve funkci setrval až do roku 1942. Ve funkci starosty vystřídal Františka Ulricha.²²⁴

Nástup do funkce starosty byl pro Josefa V. B. Pilnáčka zkomplikován nepodloženým zpochybněním porušení tajnosti volby a začínající hospodářskou krizí. Během svého působení na místě starosty se zasloužil o pokračování rozvoje města tak, jak jej započal jeho předchůdce. Byla navržena nová budova Krajského soudu i nová budova nádraží. Vedle ní vyrůstá Poštovní a telegrafní úřad architekta Františka Komárka. Oldřich Liska realizuje stavbu městských lázní s prvním umělým vlnobitím v republice. Gočárovův žák Jan Rejchl zase vyprojektoval budovy Sklářského ústavu, Průmyslové školy stavební či budovu Sborového velitelství v Šimkově ulici (dnes Lékařská fakulta). Vedle těchto budov prosazuje ve městě i dekorativní prvky, jako sousoší Soutok Labe a Orlice umístěné v Jirákových sadech nebo

---

²¹⁸ Za socialismu se z továrny stal areál Tesly.

²¹⁹ ZIEGLOSER, J. c. d., str. 20

²²⁰ Obr. 31

²²¹ *České slovo : ústřední orgán České strany národně sociální*. Praha : Melantrich, 27. března 1914.

²²² Josef V. B. Pilnáček byl také členem Rotary klubu, čestným členem Klubu českých turistů a čestným předsedou Svazu lyžařů.

²²³ *Hradec Králové - město pro lidi* [online]. Hradec Králové : o. s. Město pro lidi [cit. 2011-02-10]. Dostupné na WWW: < http://www.hka.cz/_zpravy/_arch_z/z_r07/z_m02/z_d16.asp>.

http://www.hka.cz/_zpravy/_arch_z/z_r07/z_m02/z_d16.asp

²²⁴ Starostou byl v letech 1895 - 1929.

přenesení dřevěného kostelíka tamtéž.²²⁵ Za doby působení Josefa V. B. Pilnáčka v čele města byl Hradec Králové nazýván „salonem republiky“.

V roce 1939 zasílá Josef V. B. Pilnáček na základě rozhodnutí městského zastupitelstva pozdravný telegram Adolfu Hitlerovi, kolaborantem se však nikdy nestal.²²⁶ Za německé okupace vzdoroval snahám o zrušení české samosprávy města a na funkci rezignoval pod nátlakem v roce 1942. Po nástupu komunismu byl označen za třídního nepřítele a pronásledován. Zemřel dne 11. května roku 1949, když byl na ulici přepaden a utlučen k smrti. Jeho smrt nepřipoměl ani místní tisk, jméno Josefa V. B. Pilnáčka mělo upadnout v zapomnění. K objasnění jeho vraždy nikdy nedošlo, existují však dohady o politickém pozadí této události²²⁷.

Továrna na mýdlo byla roku 1948 znárodněna a stala se součástí Československých tukových závodů. Centrem výroby mýdla se však nestala, brzy ztratila svou důležitost a byla uzavřena. Pilnáčkovo mýdlo je dnes vyhledávaným sběratelským předmětem.

3.6 Kostel v Dobříkově

Kostel v Dobříkově²²⁸ je postaven z dubových trámů a svým stavebním slohem zapadá do gotického typu dřevěných kostelů.

V interiéru je hojně zdoben vyrytými nápisy. V předsíni kostela jsou vyryty nápisy udávající smrt kněží, kteří v kostele působili.²²⁹ Na spojovacím trámu v hlavní lodi je vyryt nápis „Sozdasja chram sej roku 1669 mca marta dnja 4“, který připomíná den vysvěcení kostela po jeho postavení - 4. června 1669.

V hlavní lodi je po levé straně umístěn obraz Kalvárie, po pravé straně je pak umístěna tříska z Husova vězení v Gottliebenu u Kostnice. Kromě této třísky je pak v kostele uložena ještě prst z hrobu Jana Amose Komenského, která však byla do kostela přivezena až v červnu roku 1936.²³⁰ Obrazy v kostele pocházejí z původního kostela v Chlumci a částečně také z kostela v Trosniku (dříve Šašvár). Obrazy z Trosniku byly do kostela přemístěny ve dvacátých letech 20. století, tedy ještě před jeho převozem do Dobříkova²³¹. Obrazy byly po převozu kostela zrestaurovány akademickým malířem Vlastimilem Košvancem z Prahy, který také vytvořil

²²⁵ Přenesení kostelíka nejen inicioval, ale také financoval.

²²⁶ *Mydlářská odysea* c. d.

²²⁷ *Hradec Králové - město pro lidi* c. d.

²²⁸ Obr. 23

²²⁹ *Stráž českého východu* Vysoké Mýto : ročník I.1933, č. 17, vyšlo 5. 8. 1933, str. 5

²³⁰ *Stráž českého východu* c. d.

²³¹ *Podkarpatský kostelík v Dobříkově*, text na informační tabuli umístěné před kostelem.

obrazy znázorňující Jana Husa a Jana Amose Komenského. Obrazy v kostele procházejí v současnosti opětovnou rekonstrukcí.²³²

Kostel je 15 metrů dlouhý, 6 metrů široký a v 17 metrů vysoké věži jsou uloženy zvony ze zvonařského závodu v Chomutově. Tepané dveře vedoucí do kostela vytvořila ve třicátých letech Masarykova odborná škola v Litomyšli.²³³ Okna zhotovil státní sklářský ústav v Hradci Králové.

Kostel v Dobříkově byl postaven roku 1669 ve Velké Kopani²³⁴. V roce 1857 byl prodán do Chlumce²³⁵ za 255 zlatých. Ačkoli ještě v roce 1908 byla konstrukce kostela celistvá, ve dvacátých letech 20. století byl kostel již natolik poškozen, že došlo k částečnému rozebrání presbytáře (oltární srub) a části čtyřboké věže s jehlancovitou střechou. Když v roce 1927 kostel spatřil senátor Václav Klofáč při své cestě na Podkarpatskou Rus,²³⁶ rozhodl se jej nechat převézt a postavit jako památník své zesnulé ženy a dětí.²³⁷ Protože ve vsi Chlumec působil jako četník pan Makovský, který pocházel z Borové u Poličky, chtěl senátor Klofáč na žádost pana Makovského kostel nejprve přesunout do této obce. Protože však finanční nároky byly pro představitele obce Borové příliš vysoké, byl kostel nakonec přesunut do Dobříkova.²³⁸

Kostel Klofáč zakoupil prostřednictvím osvětového referenta Cyrilla Kochanyj-Goralčuka za 16 000 Kčs. Po rozebrání byl kostel přesunut na nádraží v obci Černá Ardov a dne 22. července 1930 vypraven po železnici do Dobříkova.²³⁹ Rozložený kostel po železnici dorazil do Zámrsku, odkud byl na povozech převezen do Dobříkova.

Na převezení, znovupostavení a opravení kostela se podílel architekt Adolf Kolena z Mukačeva a tesařský mistr Cyril Bartušek, který za spolupráci při transferu obdržel odměnu 9 300 Kčs.

Prostředky na převoz kostela získal senátor Václav Klofáč prostřednictvím půjčky u kampeličky v Dobříkově. Na schůzi probíhající dne 20. května roku 1927 přistoupil Václav Klofáč za člena kampeličky a na stejné schůzi také požádal o poskytnutí půjčky ve výši 25 000 Kčs se splatností čtyři roky. Za úvěr ručil jeho syn Zdeněk Klofáč. Tato půjčka byla

---

²³² *Dobříkovský kostelík | Obec Dobříkov* [online]. Dobříkov : Obec Dobříkov [cit. 2011-02-25]. Dostupné na WWW: < <http://www.dobrikov.cz/kostel> >.

²³³ *Stráž českého východu* c. d.

²³⁴ 10 km východně od Sevljuše (dnes Vinogradov)

²³⁵ Jižně od Vinogradova u hranic s Rumunskem

²³⁶ BENDA, M. a kol. c. d., str. 6

²³⁷ HERBEN, I. *Klofáčův Dobříkov*. Praha : Československá strana národně socialistická, 1933, str. 23.

²³⁸ BENDA, M. a kol. c. d., str. 65.

²³⁹ *Nákladný list pre nákladný tovar*. SOkA Ústí nad Orlicí, fond Obecní úřad Dobříkov, karton č.2, složka Kostelík

Václavu Klofáčovi povolena. Kromě této půjčky byla pro převoz kostela ještě přiznána subvence 10 000 Kčs Ministerstvem školství a národní osvěty. Celková částka potřebná pro převoz kostela a jeho opravení nakonec činila 137 000 Kčs, které z velké části hradil senátor Klofáč.

Kostel byl do Dobříkova převezen v červenci roku 1930. Byl umístěn na pozemku u silnice, který pro tento účel bezplatně zapůjčila obec. Až do července roku 1931 probíhalo sestavování a opravy kostela. Bylo potřeba vyměnit většinu šindelů, které senátor Klofáč objednal přímo v Užhorodě, aby tak co nejvíce zachoval ráz kostela. Hlavním rozdílem oproti původnímu umístění bylo postavení žulové podezdívky, která měla zabránit vlhnutí a uhnívání dřeva, ze kterého byl kostel postaven. Kolem kostela byl po dokončení všech oprav vytvořen park, do kterého byl umístěn dřevěný kříž, který byl přivezen společně s kostelem.²⁴⁰

Kostel byl slavnostně otevřen dne 6. července roku 1931.²⁴¹ Tato slavnost byla zahájena průvodem ze Rzů (část obce Dobříkov) ke kostelu. Poté měl starosta obce František Toušek proslov k otevření. Poté převzal kostel do správy patriarcha Církve československé Gustav Procházka. První bohoslužbu sloužil biskup Kordule. Následně vystoupilo několik dalších řečníků, kteří děkovali senátoru Václavu Klofáčovi za jeho dar obci. Na konec slavnosti zazněla státní hymna. Ve stejný den pak v kostele proběhla ještě svatba Václava Hájka, faráře Církve československé z Chocně, a jeho družky. Snoubenci byli oddáni patriarchou církve, za svědky jim šli senátor Klofáč a biskup Kordule. Večer pak byl v hostinci u Severů uspořádán koncert a v hostinci u Dostálů zábava.

Ačkoli byl kostel darován Církvi československé, mohla jej užívat každá náboženská společnost, která hlásala náboženskou snášenlivost.²⁴² Toto bylo zřejmé například při vzpomínkových bohoslužbách za zesnulého prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka²⁴³. Církev československá uctila jeho památku dne 26. září, církev československá evangelická pak v kostele uspořádala bohoslužbu dne 3. října roku 1937.²⁴⁴

Kromě náboženských slavností a vzpomínkových bohoslužeb byly v kostele také pořádány pravidelné koncerty a prohlídky pro veřejnost i pro skupiny školní mládeže. Píše o tom *Stráž českého východu*: „Starobylý kostelík, který z Podkarpatské Rusi byl převezen do Dobříkova, je letos předmětem hojných návštěv. Nejsou to jenom školní výpravy, ale také četní

---

²⁴⁰ BENDA, M. a kol. c. d., str. 67

²⁴¹ Obr. 24

²⁴² *Kronika základní devítileté školy obce Dobříkov*, uložena u ředitelky školy, str. 117

²⁴³ Tomáš Garrigue Masaryk zemřel dne 14. září 1937.

²⁴⁴ *Kronika obce Dobříkova I. kniha*. SOKA Ústí nad Orlicí, fond Obecní úřad Dobříkov, str. 117

jednotlivci sem přijíždějí, auty, na velocipedech a někdy také hromadné výpravy v autobusech.²⁴⁵

V srpnu roku 1937 uhodil do věže kostela blesk, ačkoli tato byla vybavena hromosvodem. Blesk poškodil několik trámů. Částka za nutné opravy činila 400 Kčs²⁴⁶.

Za druhé světové války se bohoslužby v kostele nekonal. Německá správa nepovolila ani uspořádat zde poslední rozloučení po smrti Václava Klofáče v roce 1942. Další bohoslužba se konala až v roce 1945 jako oslava konce války.²⁴⁷

Po komunistickém převratu se dostal kostel na okraj zájmu veřejnosti a v roce 1949 se zde přestaly konat i bohoslužby. Kostel proto začal chátrat, a koncem sedmdesátých let 20. století hrozil jeho zánik. Dne 10. května 1977 však byla dokončena oprava na jeho záchranu. Oprava stála 210 000 Kčs a byla financována z prostředků obvodního národního výboru v Ústí nad Orlicí a Církve československé husitské. Opravy byly prováděny okresním stavebním podnikem ve Vysokém Mýtě, šindel dodalo Družstvo invalidů z Proseče. V této době byly v kostele pořádány jedenkrát za čtrnáct dní bohoslužby, které dojížděl již 30 let sloužit farář Jaroslav Najmán. Návštěvnost bohoslužeb však byla mizivá, navštěvovali je pouze tři občané. V kostele zvonil při úmrtí některého z občanů obce umíráček.²⁴⁸

Od roku 1963 je kostelík zapsán do seznamu nemovitých kulturních památek.²⁴⁹ Dnes se v kostele pravidelně pořádají bohoslužby Církve československé husitské.²⁵⁰

3. 6. 1 Václav Klofáč

V medailonu Václava Klofáče nejprve velmi stručně shrnu jeho politickou aktivitu. Hlavním tématem této kapitoly však bude vztah Václava Klofáče a obce Dobříkov. Klofáčovy aktivity v obci nebyly sice úplně ojedinělé,²⁵¹ ale nebyly ani úplně běžné.²⁵² Klofáč bezesporu přispěl k rozvoji obce jak svou aktivitou, tak i finančně. Jeho působení v Dobříkově však nese i jisté aspekty eticky sporných projektů, jež byly jejich spolufinancovány ze státního rozpočtu.²⁵³ Tyto sporné body však pouze naznačím, neboť vyžadují ještě další bádání, přesahující možnosti i téma této práce.

²⁴⁵ *Stráž českého východu* Vysoké Mýto : ročník II.1934, č. 21, vyšlo 26. 5. 1934, str. 5

²⁴⁶ *Kronika obce Dobříkova 1. kniha*. SOKA Ústí nad Orlicí, fond Obecní úřad Dobříkov, str. 120

²⁴⁷ BENDA, M. a kol. c. d., str. 69

²⁴⁸ *Kronika obce Dobříkova. 2. kniha* SOKA Ústí nad Orlicí, fond Obecní úřad Dobříkov, str. 87

²⁴⁹ *Dobříkovský kostelík | Obec Dobříkov* c. d.

²⁵⁰ Obr. 25

²⁵¹ Podobně působil například agrárník František Udržal v Dolní Rovné, která leží nedaleko Dobříkova.

²⁵² KAŠPAR, M. *Václav Klofáč. Vzestup a pád prvorepublikového politika*. Dobříkov : Obec Dobříkov, 2004., str. 49

²⁵³ Například stavba železniční zastávky, o které se zmiňuji později.

Václav Jaroslav Klofáč²⁵⁴ se narodil dne 21. září 1868 v Havlíčkově Brodě. Politicky aktivní začal být již po maturitě během svých vysokoškolských studií. Nejprve byl stoupencem Národní strany svobodomyslné (mladočechů). V roce 1898 byl jedním ze zakladatelů České strany národně sociální a stal se jejím prvním předsedou.²⁵⁵ Byl stoupencem panslavismu, který hájil zejména ve svých novinových článcích.²⁵⁶

V červenci roku 1918 byl místopředsedou Národního výboru československého. Byl členem Revolučního národního shromáždění a prvním ministrem národní obrany v nově vzniklé Československé republice. Senátorem byl zvolen v roce 1920. Členem senátu byl až do roku 1938, kdy byl Senát rozpuštěn.

V roce 1901 byl Václav Klofáč zvolen při volbách páté kurie do Říšské rady za východní Čechy. Aby byl co nejvíce přítomen ve svém volebním obvodu, pobýval zde i na letním bytě v Horním Jelení. Během jednoho z těchto pobytů mu nabídl starosta Vysokého Mýta Tůma ke koupi místní tiskárnu. Václav Klofáč tiskárnu zakoupil, vedla ji však jeho manželka. Později přešlo vedení tiskárny na dceru Václava Klofáče a ještě později převzala vedení továrny jeho vnučka. Aby byl Václav Klofáč o prázdninách své ženě nablízku, hledal nový letní byt blíže Vysokého Mýta. Náhodou tak zavítal do Dobříkova. V červenci roku 1906 zde poprvé pobýval na statku rolníka Vratislava Horáčka, jednoho z největších sedláků v obci.²⁵⁷ Z tohoto pobytu se stala tradice a Klofáč pak do Dobříkova jezdil každé léto.²⁵⁸ Kromě toho do Dobříkova zajížděl i mimo prázdniny a brzy se spřátelil s obyvateli obce.²⁵⁹

Ačkoli v Dobříkově bylo v té době již několik občanských a zájmových spolků,²⁶⁰ Václav Klofáč svojí aktivitou tuto spolkovou činnost ještě rozšířil. Jeho prvním výrazným veřejným počinem v obci byla iniciace zřízení obecní knihovny,²⁶¹ kam mnoho knih i sám věnoval.

O rok později pořádal Václav Klofáč v Dobříkově tábor lidu spojených národních stran. Tento tábor byl vlastně volební mítink spojený s lidovou slavností a taneční zábavou. Po této slavnosti se začalo uvažovat o vztyčení pomníku Mistra Jana Husa. Finanční prostředky byly získány jak ze zisků z několika podobných slavností, tak ze zisku z přednášek Václava Klofáče v Dobříkově a z podpory dalších spolků v obci. Václav Klofáč zajistil i sochaře C.

---

²⁵⁴ Obr. 32 a 33

²⁵⁵ *Česká strana národně sociální* [online]. Hroznětín : Česká strana národně sociální [cit. 2011-03-25]. Dostupné na WWW: < <http://www.csns.cz/novinka.php?cln=62> >.

²⁵⁶ Za Rakouska-Uherska publikoval v *Národních listech*.

²⁵⁷ Vratislav Horáček měl nově postavený statek, ve kterém neobýval ještě všechny místnosti, proto mohl jednu z nich Klofáčovi pronajmout.

²⁵⁸ HERBEN, I. c. d., str. 19.

²⁵⁹ KAŠPAR, M. c. d., str. 49

²⁶⁰ například Dramatický a divadelní kroužek nebo Osvětový svaz

²⁶¹ První knihy byly zakoupeny z prostředků, které byly získány při dožínkové slavnosti, pořádané Osvětovým svazem a Václavem Klofáčem.

Jurečka z Chocně. Dne 25. srpna 1912 byla socha slavnostně odhalena.²⁶² V souvislosti se vztyčením pomníku byla založena první kronika obce.²⁶³

Dne 4. září 1914 byl Václav Klofáč v Dobříkově i přes svoji poslaneckou imunitu zatčen jako jeden z prvních politických reprezentantů. Zatčení proběhlo v odpoledních hodinách, když Klofáč čistil houby na zahradě letního bytu u Vratislava Horáčka po návratu z lesa. Byl obviněn ze spáchání velezrady.²⁶⁴ Vězněn byl až do roku 1917, kdy byl propuštěn na základě amnestie císaře Karla.

Po skončení války navštěvoval Klofáč Dobříkov jen zřídka. Souviselo to se smrtí jeho syna Jaroslava, který byl před válkou vedoucím Dobříkovské mládeže. Jaroslav zemřel o Vánocích roku 1917 v boji.²⁶⁵

V roce 1919 zemřela při porodu, navíc oslabená španělskou chřipkou, také Klofáčova dcera Milena.

Po válce se stala Klofáčovým volebním obvodem Praha, což může být také jeden z důvodů, proč zajížděl do Dobříkova pouze na víkendy nebo maximálně na několik dní.²⁶⁶

Dobříkovští obyvatelé se však díky osobě Václava Klofáče cítili těsně spjati s děním v Praze a byli o politických událostech velmi dobře informováni. Například prohlášení nezávislosti se četlo u Husova pomníku již 28. října 1918 odpoledne.²⁶⁷

Dne 22. října 1922 navštívil Dobříkov na Klofáčovo pozvání prezident Masaryk. Jeho příjezd byl pro celou obec velkou slavností. Starosta obce obdržel později od prezidentské kanceláře děkonný telegram za vřelé přivítání T. G. Masaryka v obci.²⁶⁸

Přesídlení Klofáče do Dobříkova souviselo s jeho odchodem z vysoké politiky. Důvod jeho odchodu uvádí Kašpar jako nezvládnutí vládních funkcí,²⁶⁹ Petrus uvádí jako důvod odchodu neustálé útoky na Klofáčovu osobu.²⁷⁰ Ať už byl důvod odchodu jakýkoli, prezident Masaryk zprostil dne 25. května 1920 Klofáče funkce ministra obrany a toto místo zůstalo v druhé Tusarově vládě neobsazeno.²⁷¹ Klofáč zastával funkci místopředsedy Senátu.²⁷²

Po rezignaci na funkci ministra obrany začal klesat i Klofáčův vliv ve straně národních socialistů, vliv naopak získával Jiří Stříbrný. Situace se obrátila až v září roku 1926, kdy bylo

---

²⁶² KAŠPAR, M. c. d., str. 50

²⁶³ KAŠPAR, M. c. d., str. 51

²⁶⁴ KAŠPAR, M. c. d., str. 52

²⁶⁵ HERBEN, I. c. d., str. 12.

²⁶⁶ KAŠPAR, M. c. d., str. 52

²⁶⁷ KAŠPAR, M. c. d. 51

²⁶⁸ *Kronika obce Dobříkov I.*, SOkA Ústí nad Orlicí, fond Obecní úřad Dobříkov, str. 23.

²⁶⁹ KAŠPAR, M. c. d., str. 53.

²⁷⁰ PETRUS, J. Václav Klofáč : 1868-1942. Praha : nákladem vlastním, 1992., strany nečíslovány

²⁷¹ PETRUS, J. c. d.

²⁷² V letech 1925 - 1926 byl předsedou Senátu.

křídlo Jiřího Stříbrného ze strany vyloučeno. I přes dočasné upevnění pozice ve straně začala být Klofáčova pozice předsedy strany spíše reprezentativní.²⁷³

V roce 1924 zakoupil Klofáč v Dobříkově historickou tvrz zvanou Valy. Chtěl zde postavit malou chalupu, avšak Památkový úřad, který chránil zbytky Valů, mu sdělil, že povolí na tomto místě vystavět pouze reprezentativnější sídlo. Proto zde Klofáč postavil vilu,²⁷⁴ kterou navrhl architekt J. Svorkovský.²⁷⁵ Vila byla dostavěna v létě roku 1925. Má číslo popisné 93 a je společně se starou hájovnou zapsána do seznamu kulturních památek České republiky. V roce 1997 byl v bývalé hájovně otevřen památník Václava Klofáče, vila je stále obývaná Klofáčovými potomky.

V roce 1926 umírá Klofáčova první žena Amálie. V Dobříkově zůstává s Klofáčem jeho poslední syn Zdeněk se svou rodinou.²⁷⁶

Po smrti své ženy a ustoupení z aktivního života velké politiky se Klofáč ještě více věnuje rozvíjení svých aktivit v Dobříkově. Kromě pověstného chovu veverek se zasazuje i o prohloubení komunitního života v obci. Tyto aktivity financoval jak ze svých prostředků, tak i ze státního rozpočtu.²⁷⁷

V roce 1927 se Klofáč zasadil o zbudování vlakové stanice Dobříkov na trase Praha - Česká Třebová, aby místní obyvatelé nemuseli chodit na vlak do Zámrsku. Kromě toho, že dosáhl samotného zbudování stanice a přispěl na její postavení částkou 6 000 Kčs, intervenoval u ministerstva železnic, aby byl obci Dobříkov odpuštěn i poplatek 80 000 Kčs za zbudování stanice.

Ve stejném roce slavil Klofáč v Dobříkově šedesáté narozeniny. Dne 16. září byl na návsi odhalen pomník padlým ze světové války od akademického sochaře J. V. Duška jako dar pro Klofáče. Dalším darem byl žulový kalich, který byl umístěn u sochy Mistra Jana Husa a sloužil jako uctění předbělohorských pánů Dobříkova. Na oslavách byli přítomni patriarcha Církve československé Procházka, biskup Kordule, ministr národní obrany Udržal, šéf francouzské vojenské mise Faucher, spolustraniční kolegové primátor Města Pražského dr. Baxa a profesor Zenkl a dalších několik set přátel a stoupenců.²⁷⁸

Dne 9. listopadu 1929 do Dobříkova podruhé zavítal Tomáš G. Masaryk, tentokrát společně s předsedou vlády Udržalem.

---

²⁷³ PETRUS, J. c. d., KAŠPAR, M. c. d., str. 56

²⁷⁴ HERBEN, I. c. d., str. 14

²⁷⁵ Přítel Václava Klofáče z dob studentského odborářského hnutí (KAŠPAR, M. c. d. str. 53).

²⁷⁶ PETRUS, J. c. d.

²⁷⁷ KAŠPAR, M. c. d., str. 56

²⁷⁸ KAŠPAR, M. c. d., str. 58

Šedesáté páté narozeniny oslavil Klofáč opět v Dobříkově. Oslav se zúčastnil i ministr zahraničních věcí Edvard Beneš.

V roce 1934 byla zásluhou Václava Klofáče zřízena v obci četnická stanice. V roce 1935 byl pak obci předán Obecní dům, na jehož stavbě se podílel i Klofáč. Dne 26. července 1936 byla v parčíku jako výraz vděčnosti odhalena busta Václava Klofáče. Na bustě byl nápis, že o postavení Obecního domu se zasloužil senátor V. Klofáč.^{279 280}

Na konci třicátých let byl Klofáč vážně nemocen, měl silnou cukrovku a zánět nervu v noze, který si léčil v lázních v Jáchymově o prázdninách v roce 1937.²⁸¹

Po obsazení Československa německým vojskem v březnu 1939 už Klofáč Dobříkov neopustil. Dne 10. července 1942 Václav Klofáč zemřel. Tiché smuteční obřady v dobříkovském kostele se dne 12. července mohly uskutečnit pouze v úzkém kruhu rodiny a přátel.²⁸²

4. Závěr

Dnes je stav kostelů na Podkarpatské Rusi v mnohém podobný stavu v době, kdy byly kostely transportovány do meziválečného Československa. K ničení kostelů dochází jak vinou lidské nedbalosti (zapálení kostela od nezhasené svíčky, vadná elektroinstalace), tak i neznalostí umělecké hodnoty kostelů (pobití střechy plechem, obestavění kostela zdi).²⁸³ Často přestává stačit i kapacita kostela, neboť společně se znovunabytou náboženskou svobodou dochází k zvýšení počtu věřících. Stejně jako ve třicátých letech 20. století tak dochází ke stavbě nových kostelů. Staré jsou buď ponechány bez údržby, nebo jsou rozebrány, popřípadě je dřevěný kostel obestavěn novým a po dokončení stavby je po trámech vnošen ven a spálen. V devadesátých letech 20. století tak kvůli stavbě nového kostela zaniklo nejméně dvanáct dřevěných kostelů.²⁸⁴ Ačkoli dnes není realizován jediný případ přenesení dřevěného kostela z Podkarpatské Rusi do České republiky, nejcennější památky jsou přesto zachraňovány transportem, nejčastěji do skanzenu v Užhorodu. Stále platný je i diskurs o nejvhodnějším

---

²⁷⁹ *Kronika obce Dobříkov I.*, c. d., str. 74

²⁸⁰ Za války měla tato busta zajímavý osud. Dne 27. ledna 1940 bylo ze strany protektorátních úřadů nařízeno odstranit z veřejných prostranství všechny upomínky na První republiku a její představitele. V Dobříkově byla zabavena busta T. G. Masaryka z parčíku před školou (sokl byl zbourán) a bronzová deska ze stavení V. Horáčka upomínající na zatčení Klofáče. Dne 4. května 1940 byla ohlášena ztráta bronzové busty Klofáče, která byla před Obecním domem. Pachatel nebyl úřady vypátrán. Po válce se zjistilo, že poprsí vzal F. Skřivánek, který měl dům č. 42 hned u Obecního domu, a zakopal ji u sebe na zahradě. Po válce ji ze země opět vyjmul a na čas se vrátila na své původní místo. *Kronika obce Dobříkov I.*, c. d., str. 123.

²⁸¹ KAŠPAR, M. c. d., str. 60

²⁸² PETRUS, J. c. d.

²⁸³ HAVEL, J. c. d., str. 21

²⁸⁴ HAVEL, J. c. d., str. 21

způsobu záchrany, neboť samotní věřící často nepovažují záchranu kostela za důležitou a tudíž na přímé záchraně nechtějí participovat.²⁸⁵

Obdobou převozu kostelů jako způsobu obstarání vhodného bohoslužebného místa, kterou známe ze současnosti, může být realizace stavby nového pravoslavného kostela, monastýru a letní modlitebny v Mostě. Kostel byl postaven v rumunském kraji Maramureš, a poté, rozložený na díly, převezen do Mostu. Zde je rumunskými mistry znovu vystavěn. Ačkoli je tedy realizován převoz kostela, není tak činěno z důvodu záchrany církevní památky. Důvodem je touha po získání stavby v tradičním pravoslavném architektonickém stylu - transylvánské gotice.²⁸⁶ Kostel tak bude sloužit jako náhrada za zničený kostel ve starém Mostě²⁸⁷ a zároveň jako památník rumunských vojáků padlých ve druhé světové válce na území Československa. Kostel je umístěn poblíž přesunutého katolického kostela Nanebevzetí Panny Marie. Podle autorů projektu tak má vzniknout poutní místo, které bude zároveň atraktivní i jako turistický cíl.²⁸⁸ V této novodobé paralele tak lze zahlédnout mnoho důvodů, které vedly i k převozu kostelů z Podkarpatské Rusi.

Tato práce představila vybrané aspekty převozu dřevěných kostelů z Podkarpatské Rusi na území dnešní České republiky. Projekty transportu kostelů se také snažila zasadit do historicko-regionálního kontextu pomocí propojení popisu historie budovy s medailony jednotlivých osobností, které se více či méně zapojily do realizace převozů. Ačkoli je zřejmé, že v případě medailonů by práce zasloužila ještě detailnější rozbor, můžeme na jejich základě konstatovat již dnes, že transportu dřevěných kostelů z Podkarpatské Rusi do Československa nahrávala ve dvacátých a třicátých letech 20. století řada skutečností.

K transportu kostelů by pravděpodobně nedošlo nebýt působení českých úředníků na Podkarpatské Rusi. Toto administrativní zázemí pro převoz kostelů vytvářel osvětový referent Zemského úřadu v Užhorodě Kyrill Kochannyj-Goralčuk.

K přesunu všech kostelů bezpochyby napomohla vlna zájmu o Podkarpatskou Rus, její kulturu a obyvatele. Dokladem tohoto zájmu je i snaha umístit objekty z Podkarpatské Rusi v připravované národopisné vesnici v Praze. Tento projekt iniciovala Drahomíra Stránská, vedoucí Národopisného oddělení Národního muzea v Praze.

---

²⁸⁵ KOČÍK, R. *Kostely pod Karpaty hoří*. in *Podkarpatská Rus. Časopis společnosti přátel Podkarpatské Rusi*. Praha : Společnost přátel podkarpatské Rusi, 2003, roč. 13, č. 2-3, str. 3.

²⁸⁶ *V Mostě začala stavba pravoslavného kostel. Díly přivezli z Rumunska* [online]. Praha : Mladá fronta dnes [cit. 2011-03-25]. Dostupné na WWW: < http://usti.idnes.cz/v-moste-zacala-stavba-pravoslavneho-kostela-dily-privezli-z-rumunska-1ef-/usti-zpravy.asp?c=A101007_182303_usti-zpravy_oks>.

²⁸⁷ Kostel byl zničený kvůli důlní činnosti.

²⁸⁸ *Pravoslavný kostel bude stát v Mostě ještě letos: Most* [online]. Most : Magistrát města Mostu [cit. 2011-03-25]. Dostupné na WWW: < http://www.mumost.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=9959&id=7134 >.

Převoz kostelů byl financován ze soukromých peněz několika mecenášů. Josef Václav Bohuslav Pilnáček, starosta Hradce Králové, věnoval svou odměnu za vykonávání funkce starosty právě na tento účel.

O vlivu politiků, kteří intervenovali u státních úřadů ve věci převozu kostelů, pojednává medailon poslankyně Národního shromáždění Jaromíry Batkové-Žáčkové a medailon senátora Václava Klofáče. Václav Klofáč pro převoz kostela věnoval mnoho svých prostředků, jeho mecenášství tak k transportu kostela přispělo rozhodující měrou.

Kostely jako sakrální stavby jsou neoddělitelně spojeny s životem církve. Nelehký osud řeckokatolíků v druhé polovině 20. století dokládá medailon kněze Vladimíra Poláčka.

5. Prameny

Archiv Národního muzea, Praha, fond Národopisného oddělení, složka kostelík sv. Michala Petřínské sady, Praha 5.

České slovo : ústřední orgán České strany národně sociální. Praha : Melantrich, 24. dubna 1935.

Česká strana národně sociální [online]. Hroznětín : Česká strana národně sociální [cit. 2011-03-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.csns.cz/novinka.php?cln=62>>.

Dělostřelectvo AČR-sv. Barbora-Moravskoslezský [online]. Praha : Oddělení dělostřelectva AČR [cit. 2010-10-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.delostrelectvo.army.cz/html/barbora-1-105.html>>.

Dobříkovský kostelík | Obec Dobříkov [online]. Dobříkov : Obec Dobříkov [cit. 2011-02-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.dobrikov.cz/kostel>>.

Dřevěný kostelík v Nové Pace in. *Krkonoše : Měsíčník o přírodě a lidech*. Vrchlabí : Správa Krkonošského národního parku, 1999. str. 28

BENDA, M. a kol. *Roubené skvosty z Podkarpatské Rusi a východního Slovenska, sborník referátů ze semináře*. Vysoké Mýto : Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě, 2006.

GOMBRICH, E. *Příběh umění*. Praha : Argo, 2001. ISBN 80-7203-143-0. str. 237.

HAVEL, J. *Dřevěné kostelíky na Podkarpatské Rusi*. Praha : Společnost přátel Podkarpatské Rusi v nakl. Česká expedice, 2004.

HERBEN, I. *Klofáčův Dobříkov*. Praha : Československá strana národně socialistická, 1933

Hlas pravoslaví. Praha : Evangelické nakladatelství, 1947

HONS, V. *Čtení o Severní dráze Ferdinandově*. Praha : Nadas, 1990.

Hradec Králové - město pro lidi [online]. Hradec Králové : o. s. Město pro lidi [cit. 2011-02-10]. Dostupné na WWW: <http://www.hka.cz/_zpravy/_arch_z/z_r07/z_m02/z_d16.asp>.

HRDÁ, J. *Drahomíra Stránská (1899-1964)*. Strážnice : Ústav lidové kultury, 1999. ISBN 80-86156-25-7

<http://www.exarchat.cz/> [online]. Praha : Apoštolský exarchát Řeckokatolické církve v České republice. [cit. 2010-10-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.exarchat.cz/>>.

JOHNOVÁ, H. *PhDr. Drahomíra Stránská*. in *Časopis Národního muzea. Historické muzeum*. Praha : Národní muzeum, 1974. ISSN 0008-7343

JUNGSMANN, J. *Perla Karpat na Petříně*. in *Res Musei Pragensis*. Praha : Muzeum hlavního města Prahy, 1992.

KAŠPAR, M. *Václav Klofáč. Vzestup a pád prvorepublikového politika*. Dobříkov : Obec Dobříkov, 2004.

KOČÍK, R. *Kostely pod Karpaty hoří*. in *Podkarpatská Rus. Časopis společnosti přátel Podkarpatské Rusi*. Praha : Společnost přátel podkarpatské Rusi, 2003, roč. 13, č. 2-3, str. 3.

Kochannyj-Goralčuk, Kirill in POP, I. *Podkarpatská Rus : osobnosti její historie, vědy a kultury*. Praha : Libri, 2008. ISBN 978-80-7277-370-1, str. 128-129.

KOCHANNYJ, C. *O Podkarpatské Rusi*. Praha : Ministerstvo školství a národní osvěty, 1929.

KOŽMÍNOVÁ, A. *Podkarpatská Rus : Práce a život lidu po stránce kulturní, hospodářská a národopisné*. Praha : Amalie Kožmínová, 1922.

Konzultace s PhDr. Olgou Mackovou, 2. 10. 2010.

Konzultace s Karlem Čáslavským, 23. 10. 2009.

Konzultace s Filipem Kochannyj-Goralčuk, pravnuke Kyrilla Kochannyj-Goralčuka, 30. 3. 2011, kavárna Portheimka, Praha.

Konzultace s Mgr. Karlem Soukalem, řeckokatolický kněz, 4. 2. 2011, kostel Nejsvětější trojice, Spálená 6, Praha

Kostelík z Medvědoců na Podkarpatské Rusi - otisk z Průvodce sbírkami Národního musea *Kronika základní devítileté školy obce Dobříkov*, uložena u ředitelky školy

LANGER, J., KUČA, K. *Dřevěné kostely a zvonice v Evropě*, Praha - Litomyšl : Nakladatelství Ladislav Horáček – Paseka, 2009.

LAŠŤOVKA, M. *Pražské spolky : Soupis pražských spolků na základě úředních evidencí z let 1895-1990*. Praha : Scriptorium, 1998. ISBN 80-902151-9-X

MAGOSCI, P. R., POP, I. *Encyklopedia of Rusyn history and culture*. Toronto : University of Toronto Press, Scholarly Publishing Division, 2002. ISBN 0802035663

MAGOSCI, P. R. *Rusíni a jejich vlast*. Praha : Česká expedice, 1996.

MUSILOVÁ, D. *Činnost poslankyně Jaromíry Batkové-Žáčkové v Národním shromáždění Československé republiky*. in *Sborník prací Filozofické fakulty Ostravské univerzity. Historie*, č. 16 Ostrava : Sfinga, 2009.

MUSILOVÁ, D. *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1939*. České Budějovice : Bohumír Němec - Veduta, 2007. ISBN 978-80-86829-31-9.

Mydlářská odysea [online]. Stanford, a. s. [cit. 2011-02-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.profit.cz/clanek/mydlarska-odysea.aspx>>.

MYŠKA, M. a kol. *Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska do poloviny XX. století*. Ostrava : Ostravská univerzita, 2003. ISBN 80-7042-612-8.

Národní archiv, Praha, archiv Státní památkové správy, číslo kartonu 472 *Dopis z Národního muzea v Praze pro Ministerstvo kultury, státní památková správa* (23. 5. 1955).

NEUMANN, S. K. *Československá cesta : deník cesty kolem republiky od 28. dubna do 28. října 1933. Část druhá a třetí. Karpatské léto. Český podzim*. Praha : Fr. Borový, 1935

Novopacko : vlastivědná monografie okresu. Nová Paka : Okresní školní výbor : Kulturní odbor učitelské jednoty Budeč, 1924-1934, III. díl, str. 725

NS RČS 1935-1938, PS, 27. schůze, část 8/8 (18. 2. 1936) [online]. Praha : Parlament české republiky [cit. 2011-03-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/027schuz/s027008>>.

ONDŘEJOVÁ, P. *Ženy v československém parlamentu 1918-1938*. Brno : Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita Brno, Filozofická fakulta, 2006.

Okrašlovací spolek pro Velké Kunčice, Čeladnou a okolí, Kunčice pod Ondřejníkem 1902-1951 [online]. Frýdek-Místek : Státní okresní archiv Frýdek-Místek [cit. 2010-10-15]. Dostupné na WWW: <<http://web.nacr.cz/pomucky/data/227202010/947/is/info.index.html>>.

POP, I. *Podkarpatské Rus : osobnosti její historie, vědy a kultury*. Praha : Libri, 2008.

PETRUS, J. Václav Klofáč : 1868-1942. Praha : nákladem vlastním, 1992.

PINDUR, D. *Teolog Vladimír Poláček (1925-2009)*. in *Těšínsko*. Český Těšín : Muzeum Těšínska, 2009, roč. 52, č. 2.

POLÁŠEK, J. *Dřevěné kostely a kaple Moravy a Slezska*. Český Těšín : Agave, 2001. ISBN 80-86160-49-1.

RAVIK, S. *O světcích a patronech*. Praha : Levné knihy, 2006.

Revue církevního práva, Praha : Česká křesťanská akademie, 2/2009.

Řeckokatolická církev [online]. Praha : Karmelitánské nakladatelství s. r. o. [cit. 2011-03-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.iencyklopedie.cz/reckokatolicka-cirkev/>>.

ŘK farnost Čeladná [online]. Čeladná : ŘK farnost Čeladná [cit. 2010-10-15]. Dostupné na WWW: <<http://rkfceladna.webnode.cz/>>.

SIČYNSKÝJ, V. *Dřevěné stavby v Karpatské oblasti*. Praha : Slovanský ústav v Praze, 1940. Soukromý archiv Adama Kretschmera

SOka Blansko, fond Archiv města Blansko, Přemístění kostela

SOka Frýdek-Místek, fond materiály k transferovanému roubenému kostelíku v Kunčicích pod Ondřejníkem (pův. název Velké Kunčice), složka Kostelík.

SOkA Hradec Králové, fond Archiv města Hradec Králové, i.č. 2068, Koupě pravoslavného kostela z Malé Poljany, údržba patronátních staveb, Bílá věž, 1935-1948, kart. 505.

SOkA Ústí nad Orlicí, fond Obecní úřad Dobříkov

Soukromý archiv rodiny Kochannyj-Goralčuk

STRÁNSKÁ, D. *Národopisné museum v přírodě*. Praha : Národopisné oddělení Národního musea v Praze, 1938.

Stránská Drahomíra in ČECHURA, J. *Průvodce po fondech a sbírkách Archivu Národního muzea*. Praha : Národní muzeum, 1998. ISBN 80-7036-043-7, str. 237.

STRÁNSKÝ, A. J. *Dřevěné cerkve Podkarpatské Rusi*. in *Český lid : Sborník věnovaný studiu lidu českého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku XXV*. Praha : Jan Svátek 1925.

STRÁNSKÝ, A. J. *Dřevěná církevní architektura na Karpatech*. in *Stavitelské listy : věstník společenstva stavitelů pro obvod obchodní a živnostenské komory v Praze*. Praha : Beaufort. 1923.

Stráž českého východu Vysoké Mýto : ročník II.1934, č. 21, vyšlo 26. 5. 1934

Stráž českého východu Vysoké Mýto : ročník I.1933, č. 17, vyšlo 5. 8. 1933

ŠPLÍCHAL, V., OTAVOVÁ, M. *Poselství dřeva. svazek I*. Letohrad : Golempress, 2007.

Toulavá kamera [online]. Praha : Česká televize [cit. 2011-03-01]. Dostupné na WWW: <http://toulavakamera.ct24.cz/article.asp?article_id=1405>.

ŠVORC, P. *Zakletá zem : Podkarpatská Rus 1918-1946*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2007.

Univerzita Palackého: Doc. Dr. František Kunetka , Th. D. [online]. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci [cit. 2010-10-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.upol.cz/fakulty/cmtf/veda-a-vyzkum/zivotopisy/doc-dr-frantisek-kunetka-th-d/>>.

VAVROUŠEK, B. *Církevní památky na Podkarpatské Rusi*. Užhorod : Užhorodská společnost české kultury J. A. Komenského : Klub T. G. Masaryka : Užhorodský spolek Slováků : Zakarpatský spolek pro ochranu památek, 2009.

VAŠKO, V. *Likvidace řeckokatolické církve*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7195-165-0.

VAŠKO, V. *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II*. Praha : Zvon, 1990., str. 169.

WIRTH, Z. *Dřevěné kostelíky z východního Slovenska a Podkarpatské Rusi, zachráněné přenesením*. in *Umění : sborník pro českou výtvarnou práci svazek V*. Praha : Jan Štenc, 1934.

ZAPLETAL, F. *Dřevěné chrámy jihokarpatských Rusínů*. in CHMELAR, J., KLÍMA, S. *Podkarpatská Rus : Obraz poměrů přírodních, hospodářských, politických, církevních, jazykových, a osvětových*. Praha : Orbis, 1923.

ZAVŘEL, J. a kol. *Pražský vrch Petřín*. Praha : Paseka, 2001., s. 171 - 173.

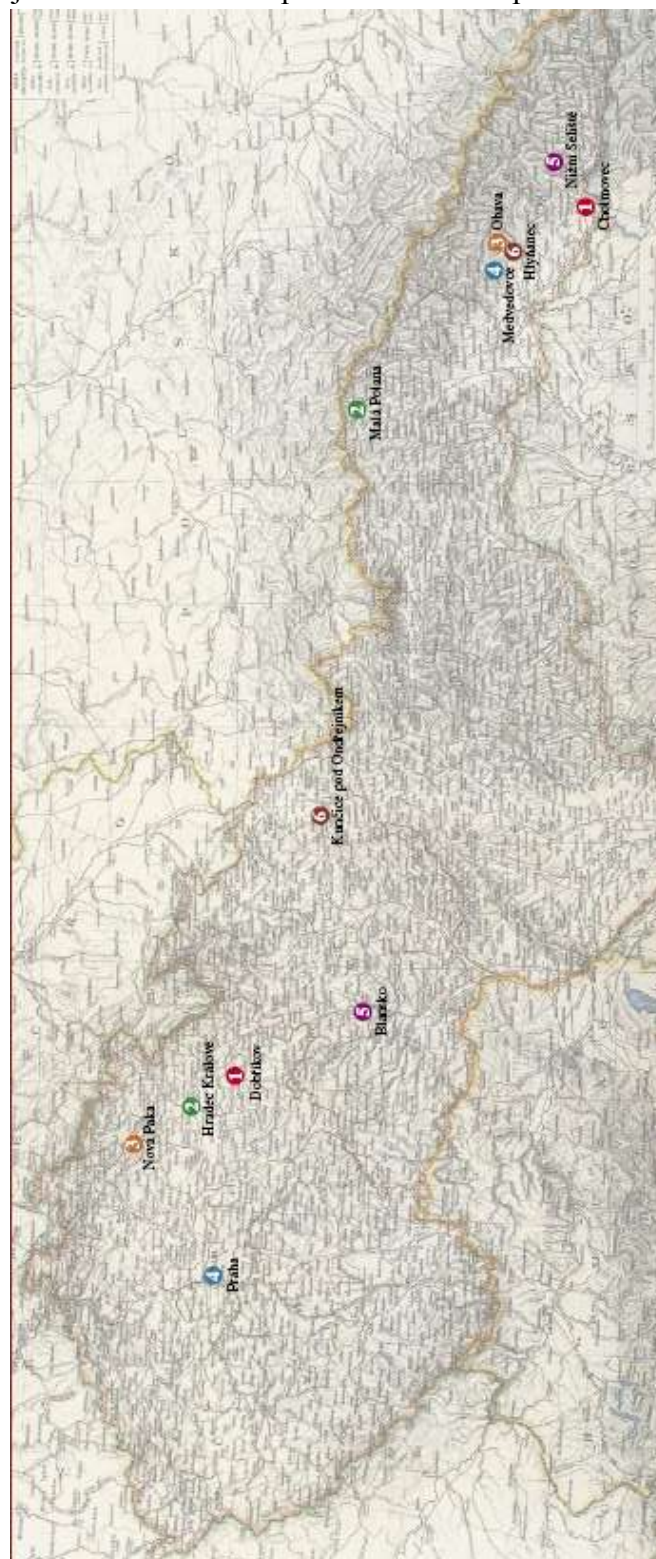
ZÍBRT, Č. *Dřevěné kostelíky v zemích Československých a Podkarpatské Rusi*. in *Český lid : Sborník věnovaný studiu lidu českého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku XXV*. Praha : Jan Svátek 1925.

ZIEGLOSER, J. *Královéhradečtí mydláři Pilnáčkové vzpomínají 125 let své práce : vzácné jubileum českého podniku*. Hradec Králové : Josef Pilnáček, 1937

Zomrel gréckokatolícky kňaz Mons. Vladimír Poláček [online]. Bratislava : Tlačová kancelária Konferencie biskupov Slovenska [cit. 2010-10-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.tkkbs.sk/view.php?cislocclanku=20090507010>>.

6. Přílohy

obr. 1 Mapa znázorňující umístění kostelů před transferem a po něm²⁸⁹

²⁸⁹ Panely pro výstavu Roubené skvosty z Podkarpatské Rusi, šestice kostelů transferovaných do Čech a na Moravu ve 30. letech 20. století, Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě

obr. 2 Mapa dřevěných staveb na Podkarpatské Rusi podle V. Sičyňského²⁹⁰

- červeně jsou vyznačeny kostely bojkovského typu
- modře jsou vyznačeny kostely lemkovského typu
- fialově jsou vyznačeny kostely huculského typu
- zeleně jsou vyznačeny kostely pseudo-gotického typu
- kostely podolského typu v mapě bohužel vyznačeny nejsou.

---

²⁹⁰ SIČYŇSKYJ, V. *Dřevěné stavby v Karpatské oblasti*. Praha : Slovanský ústav v Praze, 1940, úprava vlastní

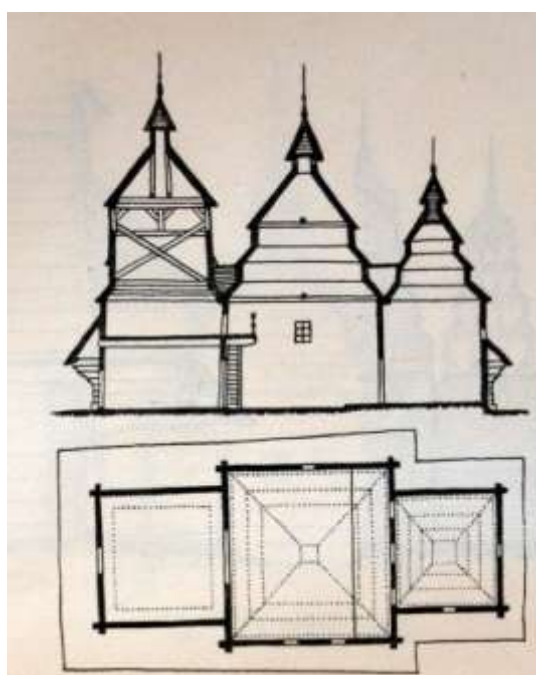

obr. 3 Bojkovská cerkev ve vsi Suchá u Berezného, postavena roku 1769²⁹¹

obr. 4 Řez a půdorys bojkovského kostela v Suché²⁹²

²⁹¹ SIČYNSKYJ, V. c. d., str. 158

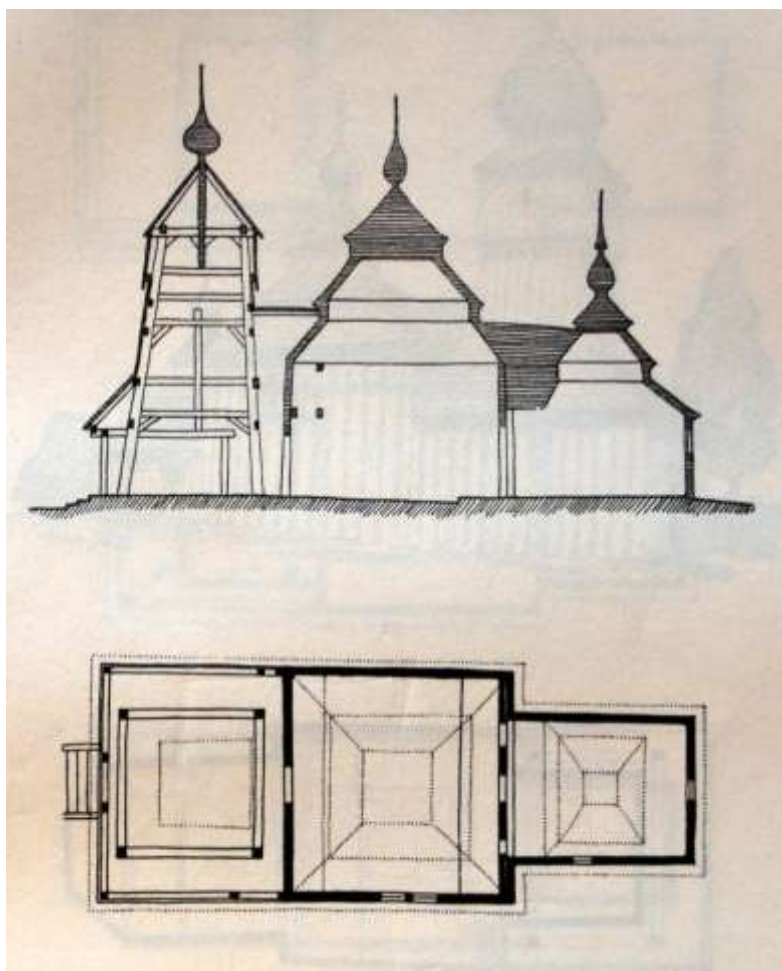
²⁹² SIČYNSKYJ, V. c. d., str. 159

obr. 5 Lemkovský kostel ve vsi Dobroslava na Makovci, podoba před přestavbou v roce 1705²⁹³

²⁹³ SIČYNSKYJ, V. c. d., str. 164

obr. 6 Průřez a půdorys lemkovského kostela ve Prykra na Makovci, podoba z roku 1776²⁹⁴

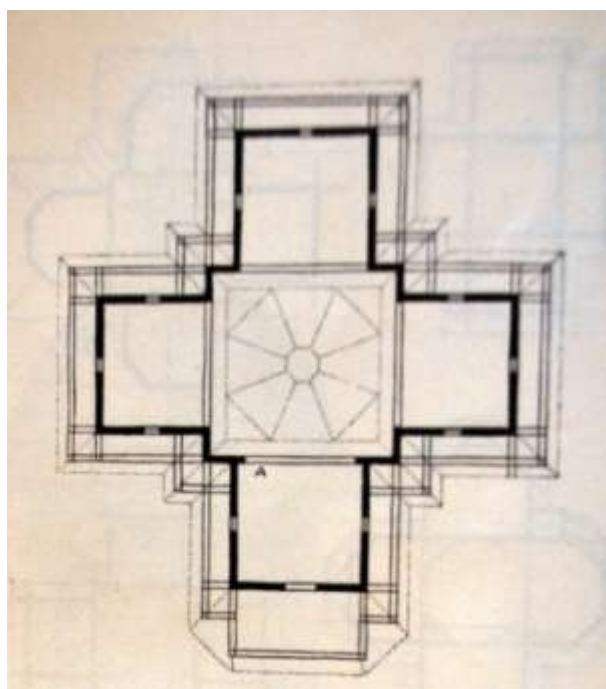
²⁹⁴ SIČYNSKYJ, V. c. d., str. 163

obr. 7 Huculský typ kostela, kostel v Jasine²⁹⁵

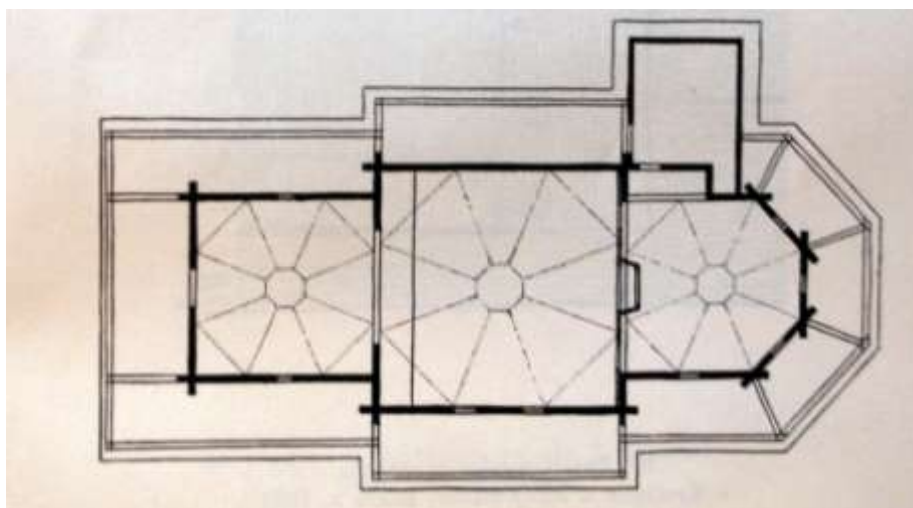
obr. 8 Půdorys huculského kostela ve vsi Jasiňa, podoba z roku 1824²⁹⁶

²⁹⁵ VAVROUŠEK, B. *Církevní památky na Podkarpatské Rusi*. Užhorod : Užhorodská společnost české kultury J. A. Komenského : Klub T. G. Masaryka : Užhorodský spolek Slováků : Zakarpatský spolek pro ochranu památek, 2009.

²⁹⁶ SIČYŇSKYJ, V. c. d., str. 168

obr. 9 Půdory podolského kostela v Krechově, podoba z roku 1658²⁹⁷

obr. 10 Pseudo-gotický kostel v Krajníkovu²⁹⁸

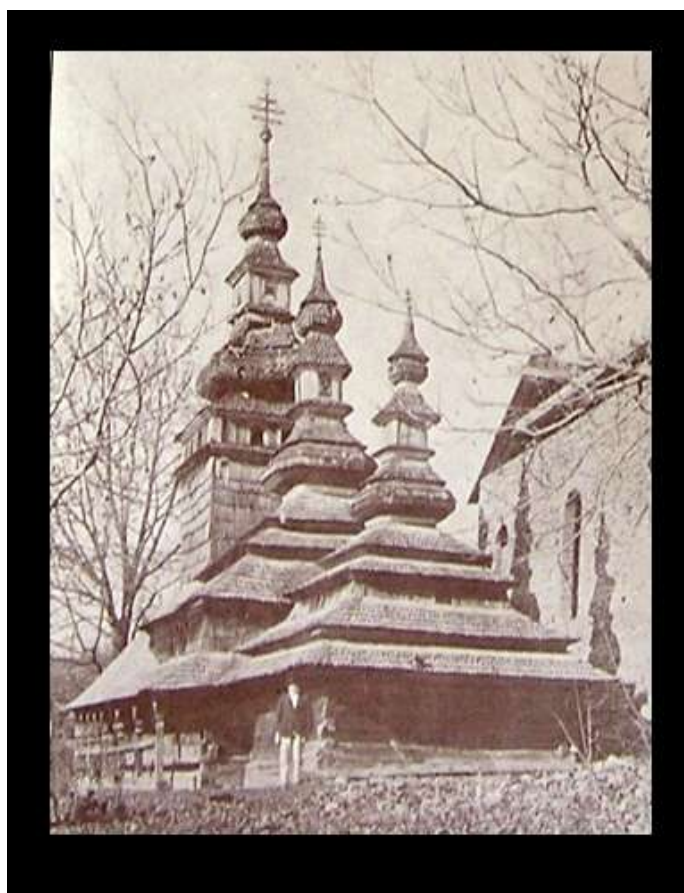
²⁹⁷ SIČYNŠKYJ, V. c. d., str. 169

²⁹⁸ STRÁNSKÝ, A. J. c. d., str. 117

obr. 11 Bojkovský typ kostela, kostel v Kostrině²⁹⁹

obr. 12 Kostel sv. Michala v Praze, dobová fotografie, před přenesením³⁰⁰

²⁹⁹ VAVROUŠEK, B. c. d.

³⁰⁰ Národního archiv, fond Státní památkové správy, číslo kartonu 482, složka 30

obr. 13 Kostel sv. Michala v Praze, stav v roce 2009

obr. 14 Kostel sv. Michala v Praze, nový ikonostas, instalovaný před otevřením kostela v roce 2009

obr. 15 Kostel sv. Prokopa a sv. Barbory, Kunčice pod Ondřejníkem, fotoalbum Eduarda Šebely, 1937³⁰¹

obr. 16 Kostel sv. Prokopa a sv. Barbory, Kunčice pod Ondřejníkem, současný stav³⁰²

---

³⁰¹ Fotografie byla poskytnuta Mgr. Martinem Štěpánem z Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě, originál uložen u provozovatele penzionu v Kunčicích pod Ondřejníkem

³⁰² Foto Daniel Baránek

obr. 17 Kostel sv. Paraskevy, Blansko, před přenesením³⁰³

obr. 18 Kostel sv. Paraskevy, Blansko, současný stav³⁰⁴

³⁰³ SOkA Blansko, fond Archiv města Blansko, Přemístění kostela

³⁰⁴ Foto: Jiří Vaněk

obr. 19 Kostel sv. Mikuláše, Nová Paka, dobová fotografie po přenesení³⁰⁵

obr. 20 Kostel sv. Mikuláše, Nová Paka, současný stav³⁰⁶

---

³⁰⁵ Soukromý archiv Adama Kretschmera

³⁰⁶ Foto Martin Viktorín

obr. 21 Kostel sv. Mikuláše, Hradec Králové, dobová fotografie³⁰⁷

obr. 22 Kostel sv. Mikuláše, Hradec Králové, současný stav³⁰⁸

³⁰⁷ SOKA Hradec Králové, fond Archiv města Hradec Králové, i.č. 2068, Koupě pravoslavného kostela z Malé Poljany, údržba patronátních staveb, Bílá věž, 1935-1948, kart. 505.

³⁰⁸ Foto Alois Miláček

obr. 23 Kostel v Dobříkově, dobová fotografie po přenesení³⁰⁹

³⁰⁹ SOKA Ústí nad Orlicí, fond Obecní úřad Dobříkov, Kronika obce Dobříkov I, str. 79

obr. 24 Kostel v Dobříkově, slavnostní otevření kostela dne 6. července 1931³¹⁰

³¹⁰ SOKA Ústí nad Orlicí, fond Obecní úřad Dobříkov, Kronika obce Dobříkov I, str. 53

obr. 25 Kostel v Dobříkově, současný stav³¹¹

obr. 26 Drahomíra Stránská, nedatováno³¹²

---

³¹¹ Foto Milan Bouška

³¹² Foto in HRDÁ, J. c. d., str. 3

obr. 27 Vladimír Poláček při primici P. Mariána Prospěchy před farním kostelem v Horních Domaslavicích dne 10. července 2004³¹³

obr. 28 Jaromíra Batková-Žáčková³¹⁴

---

³¹³ Foto in PINDUR, D. c. d., č. 2.

³¹⁴ Foto in MUSILOVÁ, D. *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1939*. c. d. , str. 96.

obr. 29 Kyrill Kochannyj-Goralčuk, svatební fotografie³¹⁵

obr. 30 Kyrill Kochannyj-Goralčuk v Užhorodě, nedatováno³¹⁶

³¹⁵ Foto in Soukromý archiv rodiny Kochannyj-Goralčuk

³¹⁶ Foto in Soukromý archiv rodiny Kochannyj-Goralčuk

obr. 31 Josef Pilnáček³¹⁷

---

³¹⁷ Kresba in ZIEGLOSER, J. c. d. , str. 26.

obr. 32 Václav Klofáč, před žudrem své chalupy, nedatováno³¹⁸

obr. 33 Václav Klofáč, na zahradě v Dobříkově, nedatováno³¹⁹

---

³¹⁸ Foto in HERBEN, I. c. d., 1933, str. 25

³¹⁹ Foto in HERBEN, I. c. d., str. 5